

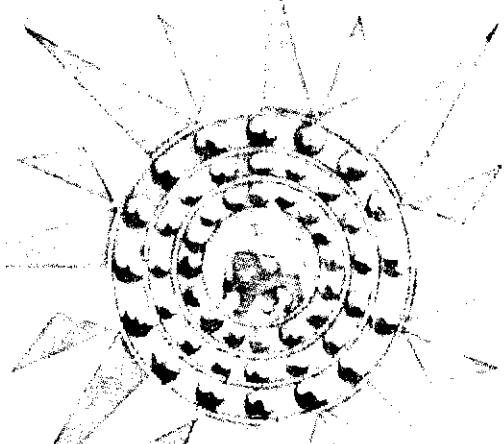
دشاهای

دوره قاجار

از

ژویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سرمنگ یحیی شمیدی
« فوق لیسانس در جغرافی »

پروفیسر شہباز گل شاہین
پرتال جامع علوم انسانی

نشانه‌های دوره قاجار

درموزه ملی رم (ایتالیا)
مجموعه‌ای از فرامین و آئین-

نامه، مربوط به نشان‌های
لشکری و کشوری دوره
قاجار موجود است که آقای

Angelo M. Piemontese

مقدمه‌ای بر آن نوشته و در مجله

EAST AND WEST

شماره ۳-۴ سپتامبر و دسامبر

۱۹۶۹ تحت عنوان :

The statutes of the Qajar
Orders of Kinhood

بچاپ رسانیده است .

آقای آنژلو پیه‌مونتر

استاد زبان فارسی در دانشگاه

رم در مقدمه مزبور چنین

نوشته‌اند :

از

سرمنگ یحیی شمیدی
« فوق لیسانس در جغرافی »

General Enrico Andreini افسر ایتالیائی که در زمان قاجار مدتی فرمانده واحد آموزشی در ایران بود تعدادی اسناد محرمانه ایران را در بین سالهای ۱۸۷۱-۱۸۸۶ میلادی به وزارت امور خارجه ایتالیا فرستاده است. که مهمتر و جالب توجه تر از همه مجموعه فرامین و آئین نامه اعطای نشان در زمان قاجار میباشد. فرامین مزبور توسط L. S Baron de Norman مهندس بلژیکی که منشی والا حضرت سپهسالار اعظم بودند به فرانسه ترجمه شده است - متون فارسی و فرانسه در یک صفحه در دو ستون مقابل هم میباشند این مجموعه توسط آقای بارون دو نورمن به ژنرال انریکو آندرینی تحویل گردیده و سپس توسط ایشان به ایتالیا فرستاده شده است.

آقای پیه مونتر با استفاده از حروف مستشرقین متن فارسی آئین نامهها را نیز چاپ نموده اند و همین متن میباشد که اینک مورد استفاده قرار گرفته است .

قسمتی از این آئین نامهها در سالنامه وزارت امور خارجه سال ۱۳۳۲ - قمری بطور ناقص چاپ شده است و ضمناً در سالنامه مزبور سه نظامنامه نشان شیر و خورشید خارجه - نشان علمی و نشان آفتاب موجود میباشد که در مجموعه ای که آقای آنژ لوییه مونتر از آن استفاده کرده اند نوشته نشده است که اینک با استفاده از هر دو منبع آئین نامه نشان های لشکری و کشوری زمان قاجار را برای استفاده محققین چاپ مینماید .

در اینجا از آقای Angelo M. Piemontese که مقاله خود را برای استفاده بدفتر مجله بررسیهای تاریخی فرستاده اند سپاسگزاری مینماید و چون متن فارسی آئین نامهها با تصاویر مربوطه چاپ میشود از چاپ مقدمه ایشان که تشریح همین آئین نامهها میباشد خودداری گردید .

آئین نامه نشانهای رسمی دوره قاجار

حکما و متکلمین علم حکمت را بر حسب حصر عقلی بر دو قسم منقسم داشته اند: علمی و عملی و حکمت عملی را بر سه قسم قسمت کرده اند. یکی از آنها سیاست مدن است که باعث اجتماع و تمدن ناس و الفت و استیناس خلق خواهد بود چرا که در ولایت و بلدان بلکه در قراء و محلات از یک نفر رئیس و سانس که مردم از قهر او بیمناک و به لطف او امیدوار باشند ناگزیر است. و اگر این یک نفر نباشد امر مردم هرج و مرج خواهد بود و احدی صاحب مال و عیال نخواهد بود و این شخص رئیس اگر در محال و دهی باشد کدخدایش نامند و اگر در شهری باشد حاکمش خوانند و اگر در مملکتی باشد پادشاه و سلطاناش گویند. و از برای امر سلطنت و انتظام امور ملک و مملکت قرار مراتب و مقامات لازم است که خادم از خاین و خدمتکار از غیر خدمتکار امتیاز یابد بسبب اینکه اگر خادم و خاین در مقام یکی باشند و فرقی میان مراتب و خدمت نگذارند امر ملک انتظام نیابد و هیچکس اقبال به خدمت نکند پس لامحاله خاین را قهر و سیاست لازم است و خادم را مهر و التفات لابد است که هر کس در خدمت سابق است بر دیگر فایق بود و این تفوق و تفاوت را با سه چیز معلوم کرده اند: اول در لقب و منصب، دویم در مرسوم و مواجب، سیم در اعطای نشان و علامات که هر کس ببیند داند که صاحب نشان در خدمت پیش است و در مرسوم بیش و لقب و منصب هر جا مذکور و مرقوم شود تقدم صاحب آن معلوم گردد. پس برای هر دولت نشانی ترتیب داده اند و دولت علیه ایران را هم نشان سبز شیر و خورشید متداول بوده است که قریب ۳ هزار سال بل متجسوز از عهد زردشت این علامت بوده. سبب انتشار آن شاید آن

باشد که در آئین دین زردشت آفتاب را مظهر کل و هربی عالم میدانسته‌اند و به این سبب او را پرستش میکرده‌اند. و چون به تجربه و امتحان که قرار علم نجوم بر آن است چنین یافته‌اند که کواکب سبعة سیاره در بعضی از بروج خوشحال‌اند و در بعضی بدحال به این معنی که در بعضی از بروج اثر خوب به ارض و ساکنین ارض میرسانند و در برخی اثر بد. پس هر کواکب در هر برجی که خوشحال بوده و اثر نیک به اهل عالم بخشیده آن برج را بیت آن کواکب نامیده‌اند و به این علت برج اسد را هم بیت و شرف شمس قرار داده. و نشان دولت علیه ایران را شمس در اسد که خورشید در شیر باشد قرار داده‌اند شاید برای اینکه هر شخصی که خدمت میکرده خواسته بودند پایه و مرتبه او را هم به امثال و اقران برتری دهند تصویر کواکب مزبور را در حالاتی که به اعلی درجه سماء که بیت او باشد رسیده صورت آنرا نیز در پشت شیر کشیده به آداب تمام باو میداده‌اند و این قاعده قدیم قرن‌ها در این دولت متداول میبوده تا که دولت اسلام غالب و اساس کفر از میان رفت و من طوقه « جاء الحق و زهق الباطل » آشکار گشت. ولیکن بواسطه اینکه اکثر بلاد و بقاع ایران در اقلیم چهارم واقع است و حرکت شمس هم در فلک چهارم است از این جهت نشان شیر و خورشید را تغییر نداده‌اند و همان قرار داد سابق متداول و معمولی بود و هر کدام از نو آن دولت و چاکران حضرت که خدمت نمایان میکرده به اعطای نشان شیر و خورشید سرافراز میشدند تا خدمت او بر خلق معلوم شود و دیگران نیز شوق خدمت حاصل کنند و بقدم صدق راه خدمت پویند و تقرب بحضرت سلطان جویند.

ولی در سنوات سابق تا اواخر عهد خاقان مغفور اعطای نشان به اسباب دیگر منوط گشت بنا علیهذا رأی جهان آرای شاهنشاه عالم پناه ابداله تعالی دولته

و شوکته قرار بر این گرفت که این قاعده تجدید و تحدید یابد و قانونی در این خصوص مرقوم و برای هر نوعی از خدمت ترکیب معینی ساخته شود و در این رساله ثبت و بعد از اتمام نسخه مزبوره و کشیدن اشکال نشانهای دولت باسمه شده . و باطراف و اکناف ممالک محروسه فرستند که بر عامه چاکران شوکت علیه احکام مندرجه رساله مزبور ظاهر باشد که بمحض ملاحظه هرنشان معلوم شود که صاحب این نشان مصدر چه نوع خدمت شده و کدام راستی از اوبظهور رسیده و این معنی بر خاصه و عامه چاکران مبرهن باشد که هر کس از احکام مندرجه این رساله عدول نماید و خلاف کند مورد سخط و غضب سلطانی و مورت عزل و تنبیه و جریمه هواخذه کلی خواهد بود .

اما مراتب و درجات نشانهای دولت علیه بموجب مفصله ذیل بدو قسم منقسم میشود :

قسم اول متعلق به شمشیربندان است اعم از اینکه اهل نظام باشد یا غیر اهل نظام و نشان شمشیربندان مکمل به الماس صرف یابد یا بدون سنگ باشد شیروخورشید در پشت آن و شمشیر برهنه در دست راست او و تاجی بالای سر او به نهجی که تفصیل آن قلمی میشود . و مطلق نشانهای دولت علیه را به هشت مراتب تقسیم کرده اند و هر کدام از مراتب هر قومه را به سه درجه تقسیم نموده اند که هر کس به این رساله نظر کند کمایجیب و کماو کیفاطلاع تام و تمام بهم رساند و بهیچ وجه اشتباهی ننماید بالجمله .

قسم اول نشانهای اهالی شمشیربندان اعم از نظام و بدون نظام بموجب مفصله است : مرتبه اول نشان نویان اعظم است . مرتبه دوم نشان امیرتومان است ، مرتبه سیم نشان سرتیپی ، مرتبه چهارم نشان سرهنگی ، مرتبه پنجم

نشان یاورى، مرتبه ششم نشان سلطانى، مرتبه هفتم نشان نایبى، مرتبه هشتم نشان و کیلى و سرجوقه و تابین اهل نظام و غیره. و همچنین از لوازم نشان دولت علیه حمایل است که آن نیز بر پنج قسم است:

اولی حمایل آبی است که اختصاص بوجود مبارک سلطانى دارد و بس. دویم حمایل سبز است که تعلق به نویان اعظم دارد. سیم حمایل قرمز است که در اطراف آن حاشیه سبز داشته باشد متعلق به امیر تومان است. چهارم حمایل قرمز است که آنهم متعلق به سرتیپی است و پنجم حمایل سفید است که تعلق به سرهنگ دارد و در سر حمایل نشان شیر و خورشید بهمان ترکیب و شکل و نشان میباشد مگر اینکه به مراتب از نشان کوچکتر میباشد ترکیب آنرا در این کتاب کشیده اند تا اشتباهی باقی نماند (شکل ۱)

تفصیل نشانهای دولت علیه این است:

بر عامه چاکران شوکت علیه این معنی ظاهر باشد که غرض از تعدد درجات نشانهای دولت علیه این است که عامه و خاصه اهالی نظام و بی نظام را مقدر باشد که هر يك جوهر ذاتی خویش را به معرض ظهور رسانند و هر شخص بقدر قابلیت و استعدادش حرمت بیند و تحصیل عزت کند. و برای هیچکدام از نوکران جان نثار حصول مراتب و ترقی غیر مقدر نباشد بلکه هر کس از سرگذرد افسریابد و هر که در راه دین و دولت جاهد باشد و بمعرفه قتال قدم نهد پایه عزتش به اعلی مدارج رسد: عروس ملک کسی تنگ در بغل گیرد که بوسه بر لبش مشیر آبدار دهد. و نیز باید دانسته باشد که نشانهای دولت سنیه از مرتبه اول که تعلق به سپهسالار و نویان اعظم دارد تا مرتبه هشتم که آنهم متعلق بو کیلی و سرجوقه و تابین است هر کدام از این مراتب را سه درجه است و محض برای این مطلب سه درجه قرار داده اند که هر سر کرده خدمتی از خدمات را به تقدیم رساند خاطر مبارک شاهنشاه که مایل به تعدد التفات و مراحم خسروانی است اگر نشان دولت منحصر به يك مرتبه و درجه بودی فرضاً سر کرده خدمتی کرد و نشانی به او عطا گشت اتفاقاً همان شخص باز

خدمتی کرد ممکن نبود که مجدداً التفاتی میدول حال او گشتی و یانشانی برتر از پایه و مرتبه او به او مرحمت شدی . ولیکن از این پس هر سر کرده که خدمتی کرد تابست و سی مرتبه نشان باو عطا خواهد شد . بدون اینکه مورث حسد دیگری شود بلکه صاحب منصبان دیگر هم که با او هم منصب باشند سعی می کنند که در خدمت و جانبازی از هم رکابان خویش عقب نمانند و خدمت احدی هم به هرز نخواهد رفت . و نیز بر صاحبان ناموس و ننگ مخفی نماناد که هر کدام بخت یاری کرد و خدمتی نسبت به دین و دولت نمود در ازاء خدمت نشانی به او عنایت شد پایه و مرتبه اش بر امثال و اقران زیاد خواهد گشت و در مجالس و محافل احترام او لازم خواهد شد و کسی بی حرمتی به او نتواند کرد و مطلق جنگجویان و رزم آوران روزگار باید دانسته باشند که هر کس در معرکه جدال دادرسی و شجاعت را داد جزئی و کلی خدمات او به هرز نخواهد رفت و به ازاء هر خدمت نعمت و حرمت خواهد دید تا همه مردم از جاده صداقت و جانبازی انحراف نورزند و در جان فشانی و خدمت مردانه باشند .

اما علامات نشانهای دولت علیه و بیان آنها :

مرتبه اول نشانها نشان نویانی و سردار اعظم است و نشان مزبور مشتمل بر سه درجه است :

درجه اول به ترکیب خورشیدی است و مکرر به الماس . تنها این قسم نشان تعلق به نویان اعظم دارد و یکطرف بالای این نشان به ترکیب تاجی است که در میان تاج مزبور بشکل جقه الماسی است . و میان نشان مزبور شیری ایستاده خورشیدی بر پشت آن شیروشمشیری برهنه در دست راست او تاجی بر بالای سرشیر مزبور . اینگونه نشان را به نویان اعظم و بزرگترین امرای مملکت محروسه مرحمت میفرمایند و به ازاء خدمت عظیمی از قبیل فتح مملکتی یا شکست دادن به لشکر انبوهی عطا خواهد شد . و به چنان

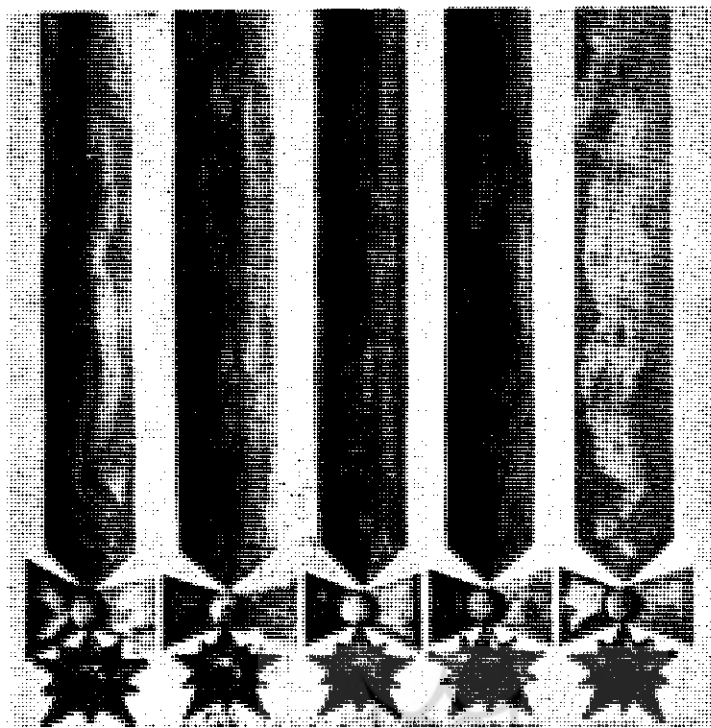
بزرگواری که اینگونه نشان عطا شود اعظم بارگاه سلطنت و انجم امراء دولت علیه خواهد بود که بمرتبہ نویانی و سپهسالاری دولت علیه رسیده باشد. و اشکال نشانهای مزبور در این صفحه مرقوم است: (شکل ۲).

درجهٔ ثانی نشان نویان به نهجی است که آن را کشیده اند: همان ترکیب و صفات درجهٔ اول است، تفاوت آن این است که اندکی کوچکتر از درجهٔ اولین است و شکل جیقه در تاج نشان مزبور نخواهد بود. و اعطای اینگونه التفات به امیری خواهد گشت که خدمت بزرگی کند.

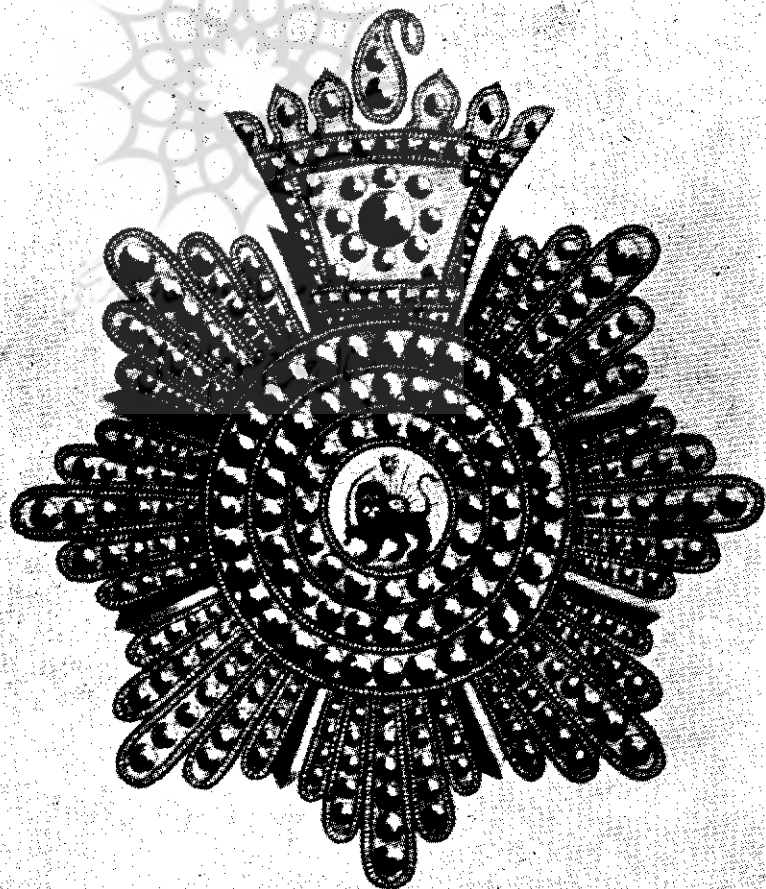
مثلاً مالکی طاعی باشد و سپاه و خلق آن مالک را مطیع سلطان عصر سازد و این قبیل خدمات کلی از او به ظهور رسد. و مالک و دارای این نشان در نظام تابع و مطیع نویان اعظم است.

درجهٔ ثالث نشان نویانی نیز بهمان ترکیب (و شکل) نشان ثانوی است اما اندک کوچکتر از اوست و تاجی سه گوشه کوچکی دارد بدون جیقه. این-گرنه نشان به نویان و سرداری عطا خواهد شد که سپاهی از ملک به ملک دیگر کشد و از عهده خدمات کلیه برآید و سپاه و سرکردگان محکوم باو و همه اهالی آن ملک به او رایگان و راضی از او باشند. این دو نشان که عبارت از درجهٔ دویم و سیم باشد بهر کدام از بزرگان عطا شود باید مطیع رأی نویان و سپهسالار اعظم باشند و صورت نشانها چنین است: (شکل ۳).

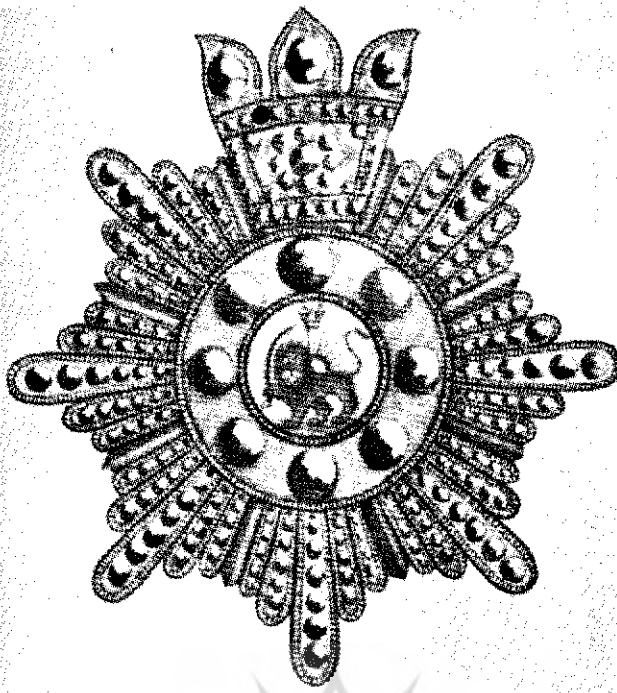
مرتبۀ دویم نشان دولت عایه ایران نشان امیرتوهمانی است. و این نشان هم مشتمل بر سه درجه است: درجهٔ اول ستاره هشت پری است مکمل به الماس به همین کیفیت شیری ایستاده و شمشیر برهنه در دستش و خورشیدی بر پشت آن و تاجی بر بالای سر آن. و برای امتیاز درجهٔ اول از دویم و سیم درجهٔ ثانوی هفت پر و درجهٔ سیم شش پر دارد بطریقی که در این اشکال مرقوم و ثبت است: (شکل ۴)

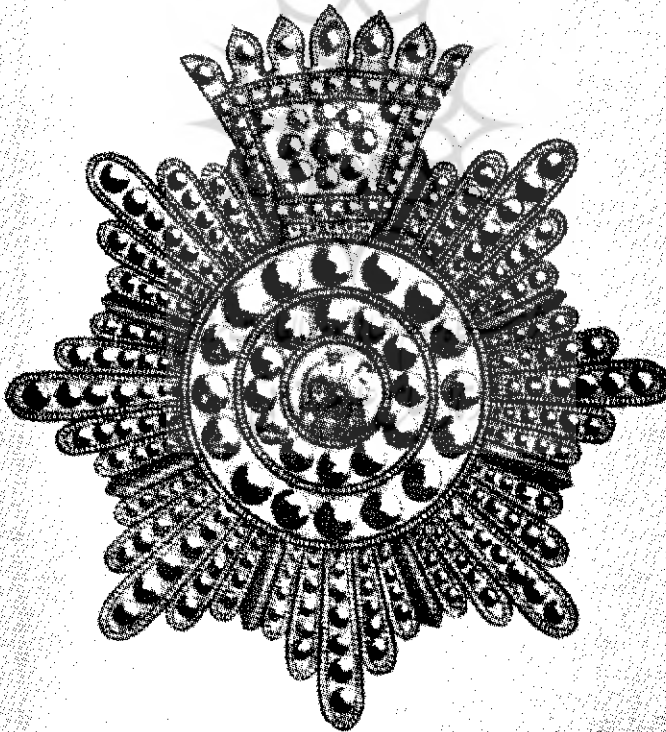
شکل ۱- نشان شیر و خورشید . رنگ نوارها بترتیب از راست بچپ : سفید ، قرمز ، قرمز با حاشیه سبز - سبز و آبی کمرنگ (طول هر يك از نوارها ۱۳/۵ سانتیمتر)

شکل ۲- نشان شیر و خورشید نوع اول ، درجه يك قطر آن ۱۰ سانتیمتر

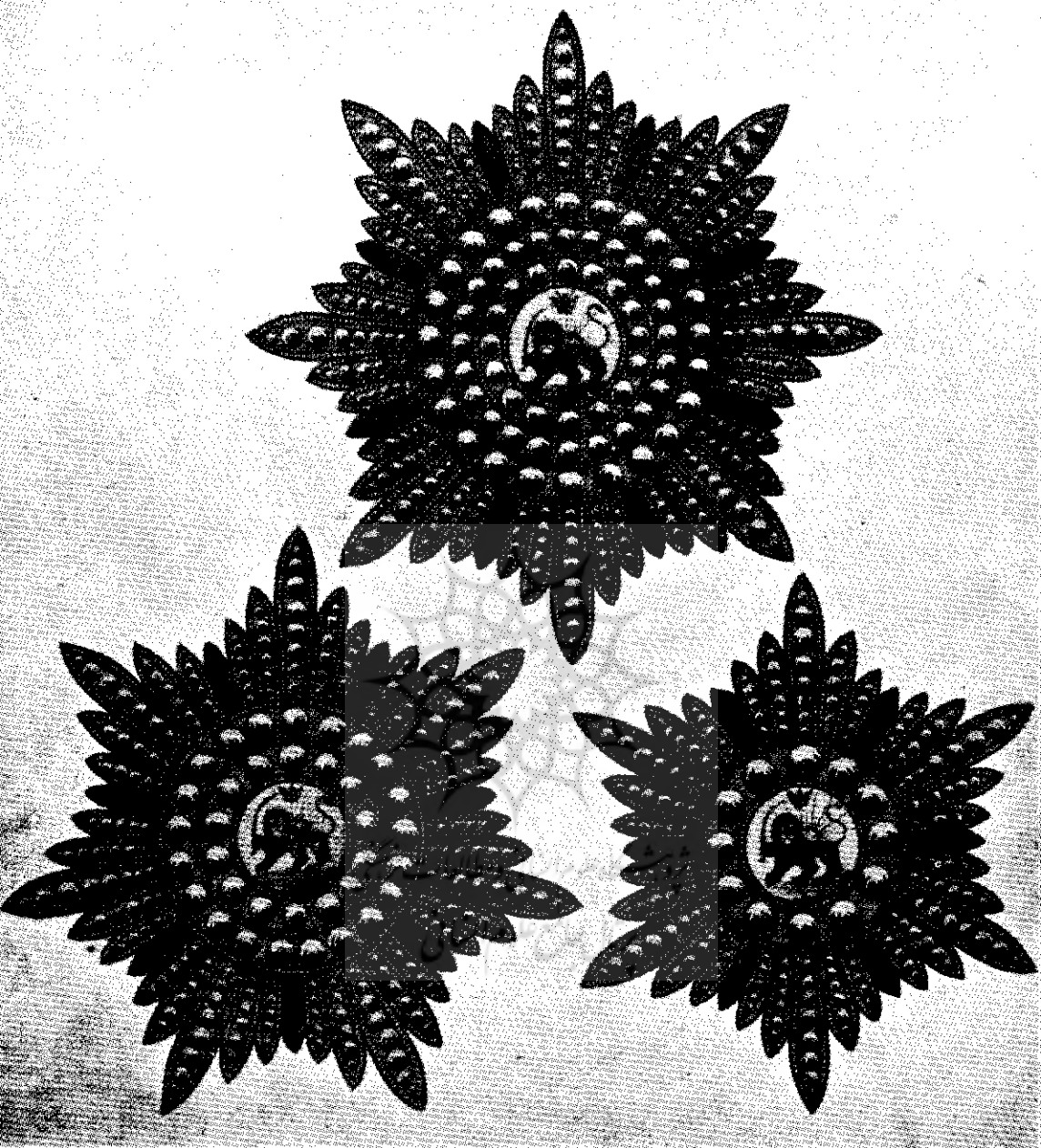

ب.

الف

شکل ۳- نشان شیر و خورشید نوع اول .
الف : نشان درجه ۲ به قطر ۹ سانتیمتر
ب : نشان درجه ۳ به قطر ۸/۲ سانتیمتر

شکل ۴- نشان شیر و خورشید نوع دوم ، به ترتیب ارشدیت :
الف نشان بالا : درجه ۱ (قطر ۹/۵ سانتیمتر)
ب نشان سمت چپ : درجه ۲ (عرض ۸/۵ سانتیمتر)
ج نشان سمت راست : درجه ۳ (عرض ۷ سانتیمتر)

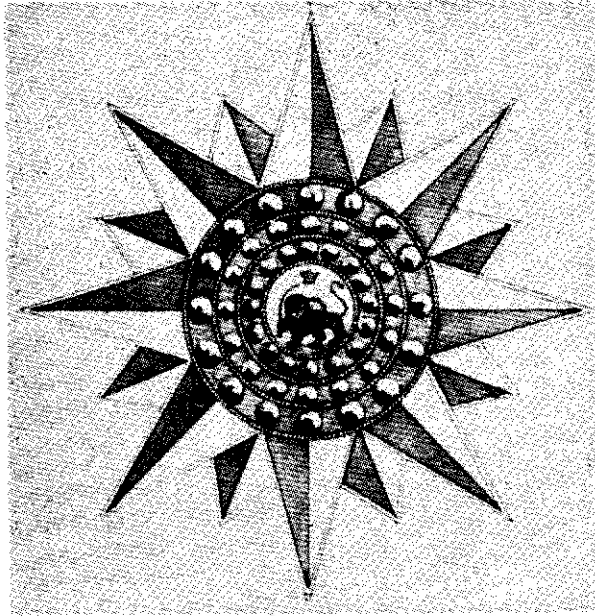
مرتبه سیم نشان دولت علیه ایران نشان سرتیمی است. و این نشان هم مشتمل بر سه درجه است :

درجه اول نشان سرتیمی ستاره هشت پر است مکلل به الماس به همان کیفیت شیر ایستاده شمشیر برهنه در دستش و صورت خورشید بر پشت او و تاجی بر بالای سر او و برای امتیاز درجه اول از دویم و سیم، درجه اول در میانه هشت پرها هشت پره کوچک هم در میانه آنها میباشد. درجه اول در دور شیر و خورشید مزبور سه دور الماس زیر نصب شده. درجه ثانوی دو دور و درجه ثالث یک دور الماس به دور آن شیر و خورشید نصب شده. اشکال نشانهای مزبور را در این رساله بطریقی که در صفحات نمودار است نقش نموده تا اشتباهی برای اهل نظام و نشان باقی نماند و آن چنین است: (شکل ۵)

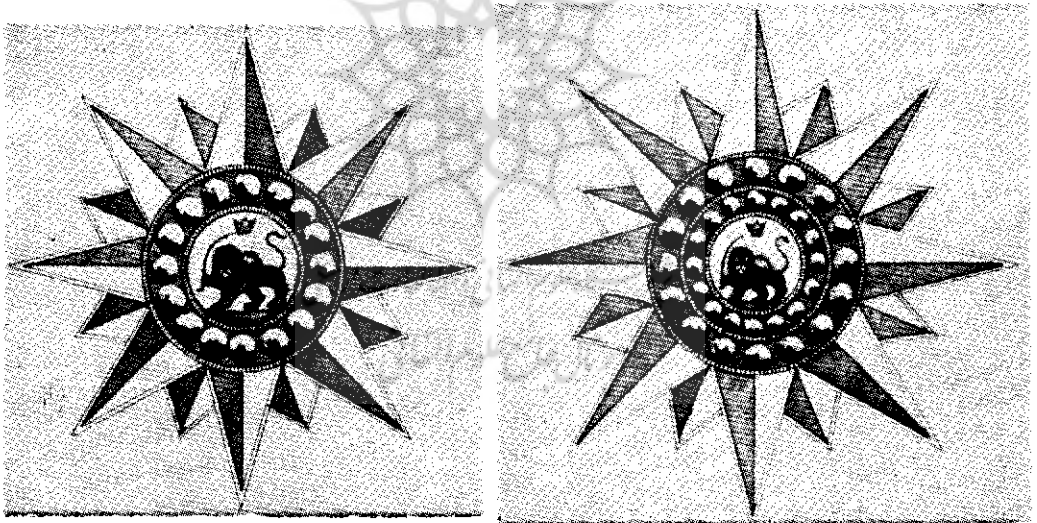
مرتبه چهارم نشان دولت، نشان سرهنگی است. و نشان مزبور نیز سه درجه دارد.

درجه اول ستاره ۵ پری است و در میان پرها پنج پره کوچک است از مینا به جهت امتیاز از یکدیگر درجه اول در دور شیر خورشیدش سه دوره الماس نصب شده. درجه دوم آن دو دوره و درجه سوم یک دوره الماس نصب شده. و اشکال مختلفه آن را به علامت مرقومه کشیده تا همه مردم و اهالی نشان و نظام بشناسند (شکل ۶)

مرتبه پنجم نشان یآوری است. و این نشان هم سه درجه دارد و نشان مذکور ستاره هشت پری است. و درجه اول در پرها مطلقاً الماس نصب نشده. و درجه دوم هفت پره است و درجه سوم شش پره. و به هیچ وجه من الوجوه در پره آنها سنگ نصب نمیکند و به نهجی که اشکال این نشانها در صفحه نقش است هر کدام از این درجات ثالث را یک دور الماس در دور شیر خورشید نصب میشود. صورت نشانها به ترتیب خود رسم گردیده است: (شکل ۷)

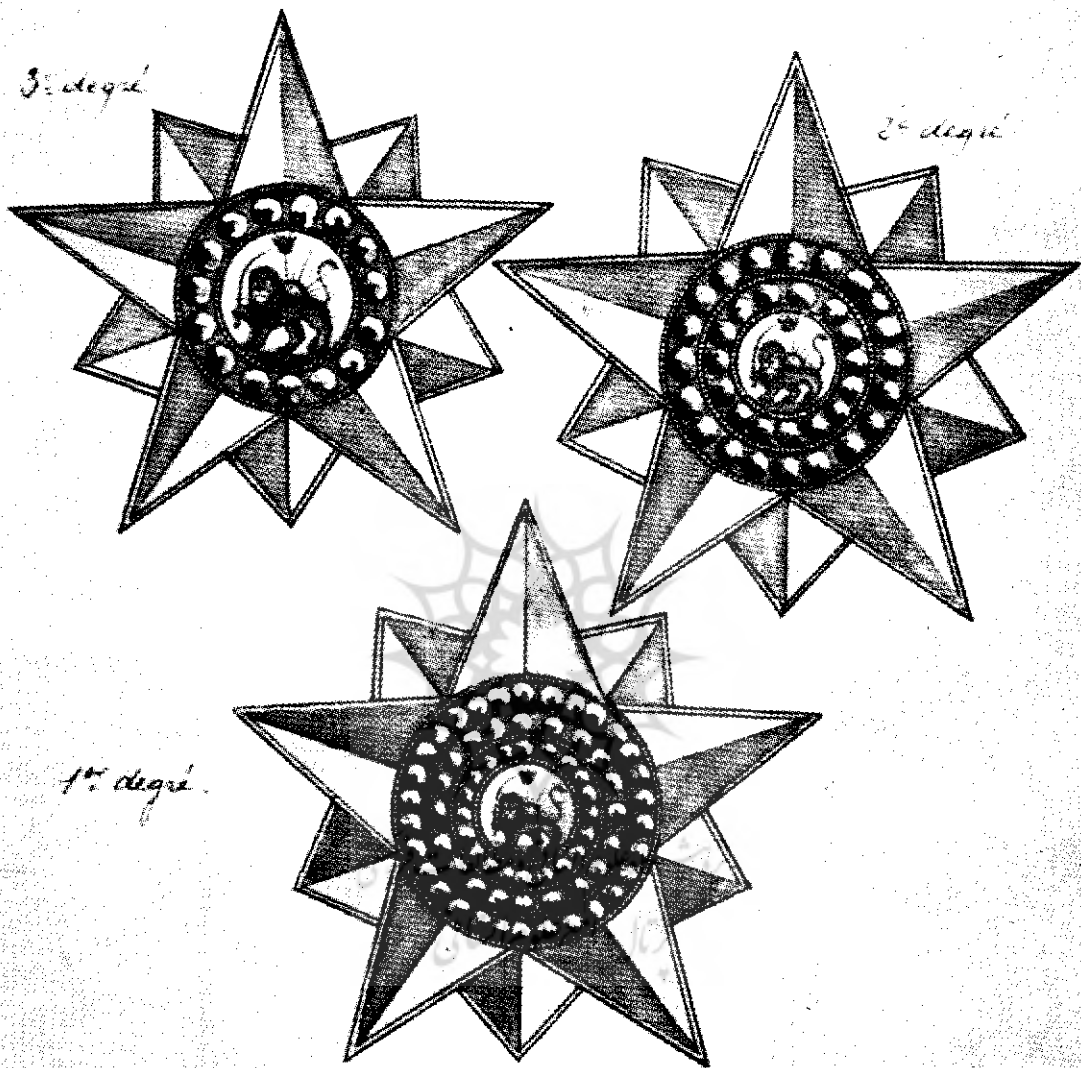
درجه يك

درجه ۳

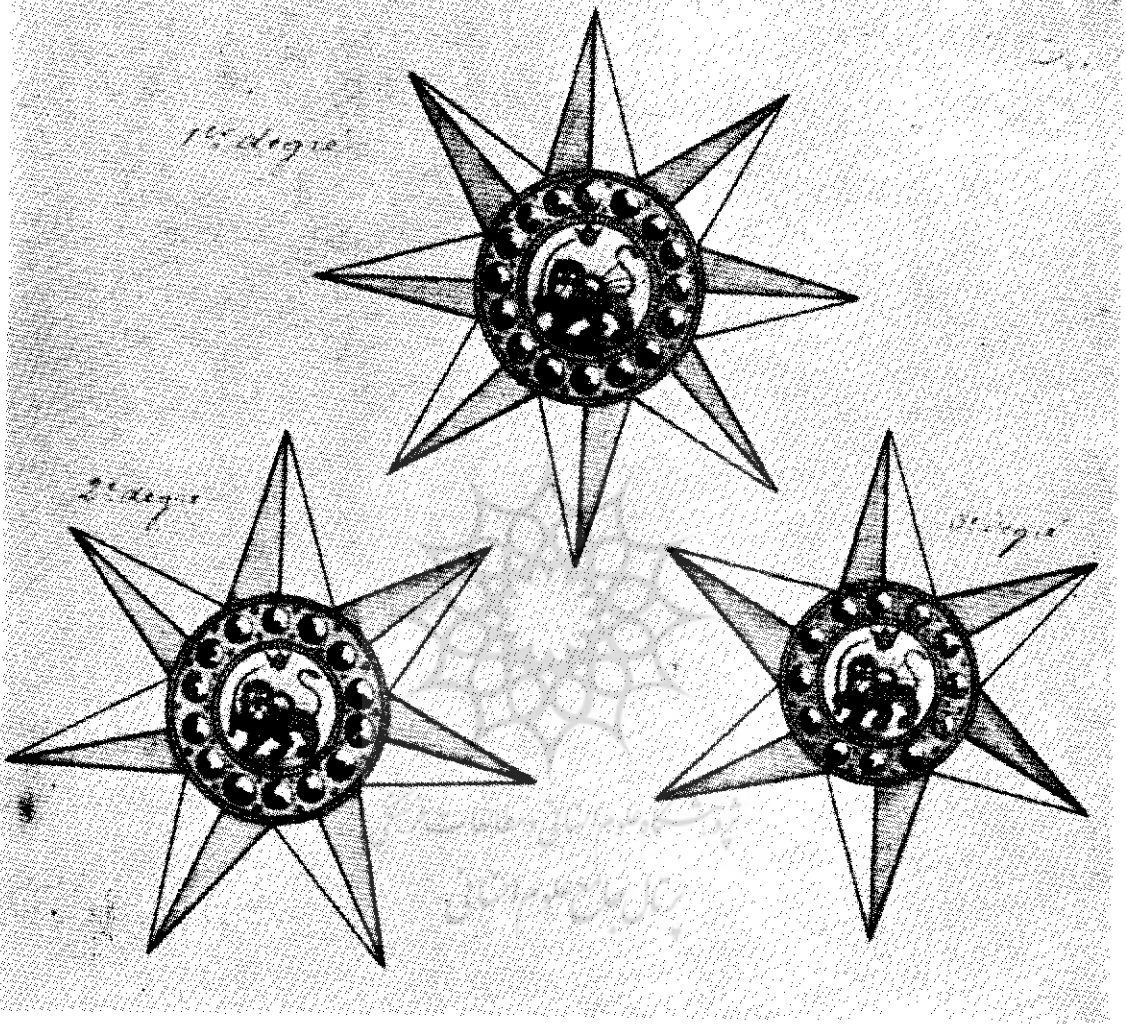
درجه ۲

شکل ۵- نشان شیروخورشید ، نوع سوم - به ترتیب ارشدیت از بالاییین
(قطرها ۹/۵ سانتیمتر - ۸/۸ سانتیمتر و ۸ سانتیمتر)

شکل ۶- نشان شیر و خورشید ، نوع چهارم -
 درجه ۱- (عرض ۷/۳ سانتیمتر)
 درجه ۲- (عرض ۷ سانتیمتر)
 درجه ۳- (عرض ۶ سانتیمتر)

شکل ۷- نشان شیر و خورشید ، نوع پنجم به ترتیب ارشدیت :
 درجه ۱- (قطر $7/3$ سانتیمتر)
 درجه ۲- (عرض ۷ سانتیمتر)
 درجه ۳- (عرض ۶ سانتیمتر)

مرتبه ششم نشان سلطانی است. و آن نیز ستاره پنج پری است.

درجه اول این نشان در دور شیر خورشید هشت عدد الماس ریز نصب شده، و درجه دوم آن پنج عدد الماس کوچک نصب شده. درجه سوم به پنج وجه سنگ نصب نمیشود بطریقی که اشکال نشانها به اختلاف صورت در ذیل مرقوم و نمودار است: (شکل ۸)

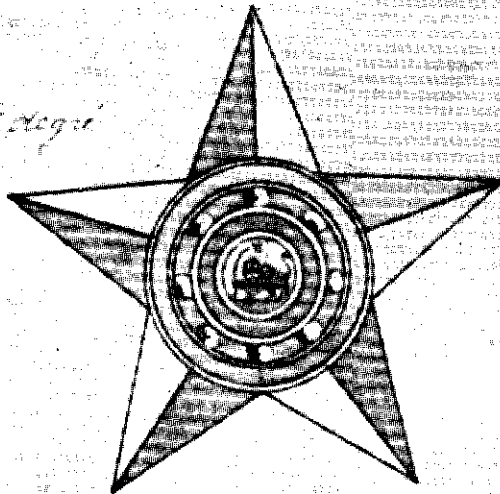
مرتبه هفتم نشان نایبی است.

و این نشان هم سه درجه دارد. و همه درجات ثلاثه نشان طلاست و شیر و خورشید و تاج و شمشیر برهنه از طلا ساخته شده به طریقی که مصور است. و امتیاز این سه درجه از یکدیگر این است که درجه اول سه حلقه برجسته در دور شیر و خورشید خواهد بود و درجه ثانوی دو حلقه و ثالث یک حلقه. و همچنین سه قسم نشان نایب دوم جزء این نشان است و همچنین سه قسم نشان بیگزادگی از طلاست که اشکال آنها را در این رساله بترتیب که باید ثبت شده است: (شکل ۹)

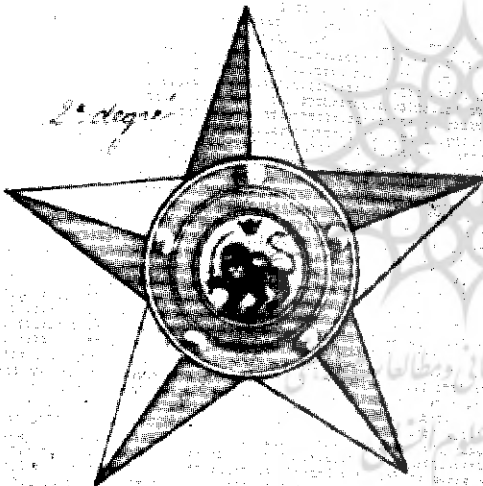
مرتبه هشتم نشان نقره شیر و خورشید ساده باشه شیر برهنه و تاجی از نقره مطابق شکل مرقومه فوق است. و اینگونه نشان به تر کیب و وصفی که در کتاب ثبت شده و کشیده اند پنج قسم است که مختص بسرجو قه و و کلا و تابینان افواج قاهره میباشد. صورت و تر کیب هر یک بترتیب خود در ذیل مرقوم گردیده است: (شکل ۱۰)

ولیکن این معنی بخاطر کسی نباید خطور کند که سادگی اینگونه نشان مورت قلت احترام آن خواهد گشت، چرا که منظور نظر اولیای دولت علیه این است که هر آنکه در مهالك جدال و معارك قتال داد مردانگی را دهد و در مقاتله و مقابله با دشمن پایمردی و استقامت را بیفشرد پایه مرتبه و منصب او را به مراتب از امثال و اقران بیفزایند که در مجالس محترم شوند و در اماکن و طرق معزز گردند و در نظر کافه ناس مفتخر و سرافراز شوند. و به همین ملاحظه خاطر حقیقتاً سلطانی مصروف بر این گشته است که پس از این مادامی که

1° degre

2° degre

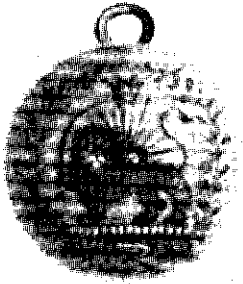

3° degre

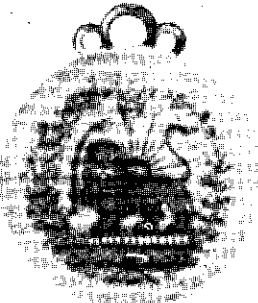

شکل ۸- نشان شیر و خورشید ، نوع ششم به ترتیب ارشدیت :
درجه ۱- (عرض ۶/۵ سانتیمتر)
درجه ۲- (عرض ۶/۲ سانتیمتر)
درجه ۳- (عرض ۶ سانتیمتر)

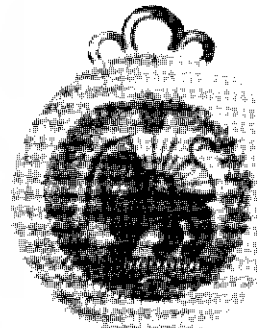
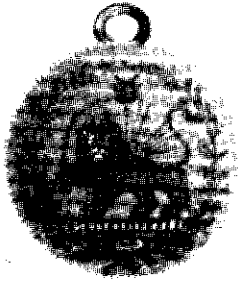
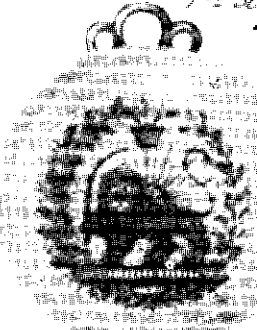
3e degré

3e degré

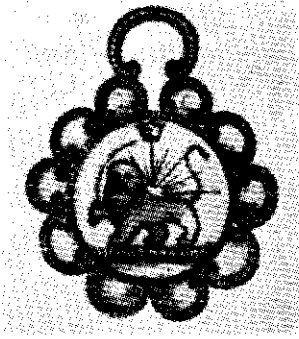
1er degré

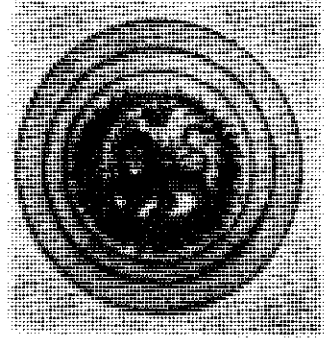
شوروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شکل ۹- نشان شیروخورشید نوع هفتم ، ردیف بالا به ترتیب ارشدیت :
مدال برای ستوانها از راست به چپ (درجه يك بقطر ۴/۱ سانتیمتر) ، (درجه دو
به قطر ۳/۵ سانتیمتر) ، (درجه سه ۳/۲ سانتیمتر) .

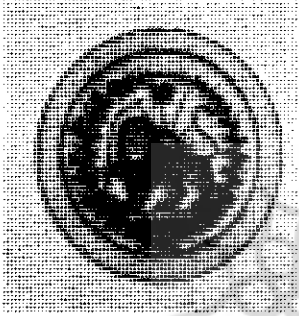
ردیف پائین مدال برای پرچمداران به ترتیب ارشدیت از راست به چپ :
(درجه يك به قطر ۳/۸ سانتیمتر) ، (درجه دوه قطر ۳/۴ سانتیمتر) ، (درجه
سه به قطر ۳/۴ سانتیمتر) .

درجه ۲

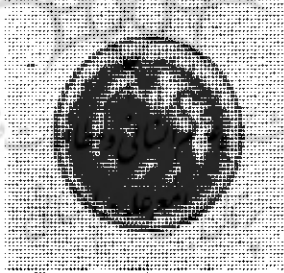
درجه يك

درجه ۴

درجه ۳

درجه ۵

شکل ۱۰- نشان شیروخورشید نوع هشتم . مدال برای درجه داران و سربازان
 درجه يك به قطر $3/9$ سانتیمتر
 درجه دوه به قطر $3/5$ سانتیمتر
 درجه سه به قطر $3/3$ سانتیمتر
 درجه چهار به قطر $2/8$ سانتیمتر
 درجه پنج به قطر $2/5$ سانتیمتر

اهالی شمشیر بندگان جوهر ذاتی خویش در میدان جدال و معارك خطرناك ظاهر نساژند نشان شجاعت به آنها عطا نشود بهمین سبب نشان شجاعت را بانشان حرمت امتیاز تام و تمامی داده اند که هر کدام از طبقات شمشیربندان تادرمعر که قتال و مقاتله از جان نگذرنند و خود را به مهالك و مخاطر نیندازند نشان افتخار به آنها اعطا نخواهد شد. مثلاً سرتیپ اگر در جلو افواج خویش در حالت ضرورت پیشاپیش باشمشیر برهنه داخل سنگر دشمن نشود، و سرهنگ و یاور و ساطان هم در وقت مدافعه و مقاتله به شخصه و به انفراد به زد و خورد و استقامت مشغول نشوند، بهیچکدام نشان شجاعت عطا نخواهد شد. لهذا بعد از اینکه هر کدام از این طبقات رزمجویان به نشانی سرافراز شوند به همه جنگجویان یقین خواهد شد که هر کدام از سر کردگان صاحب نشان، بازاء فلان خدمت و فلان شجاعت و مردانگی به فلان نشان مفتخر گشته اند، و این معنی را هم یقین کنند که هر کس خدمت نمایانی کرد که سزاوار نشان گشت مختصر خدمت و مردانگی و اندک دلیری که از او بظهور رسیده تاریخ و وقوع آن دلاوری و انجام آن خدمت را باشهود و بینه و حکمی مرقوم و مهمور هم بدست او میدهند. مثلاً فلان سردار یا تابین در فلان روز بیدقی از دست بیدقار دشمن گرفت، یا در فلان روز هنگام گرفتن فلان شهر و سنگر اول کسی که داخل سنگر مزبور گشت فلان شخص بود، یا در وقت مدافعه فلان سنگر گلوله میان خالی را از میان سنگر برداشت و به فلان سمت انداخت، یا در فلان شبانه به فلان سپاه شبیخون برسد و معدودی از مردان سپاه دشمن را به دست خود کشت، یا در وقت یورش از فلان برج نقب زده، و با سپاه دشمن در فلان خطیره دست به گریبان گشت و بواسطه جلالت و شجاعت او افواج قاهره بدشمن غالب آمدند چنانچه سپهسالار و نویان اعظم را فتحی عظیم دست دهد یا مملکت بزرگی رامسخر کند و نظم ملك و ولایتی را دهد و رعیت را به سایه امن و رفاهیت در آورد شایسته و سزاوار احسان و التفات بی شمار است و اگر سرتیپ در معر که جدال داد - مردی و استقامت و استقامت را بدهد همین حالت را دارد. و سرهنگ و یاور

و سلطان و نایب و امثال سرکردگان هر کدام در راه دین و دولت جان خود را بمعرض خطر انداخته باشد با تاریخ و مختصر وقایع اتفاقیه و شهود و بین محض برای اینکه اینگونه نشان و احکام درپیش او بماند و سالها از این بعد درمیانه منسوبان متعلقان خود اظهار افتخار کند چنان حکم ممهور را به او مرحمت خواهند کرد و او هم نشان و هم حکم مزبور را درپیش خود نگاه میدارد. و به محض اینکه سر کرده ای را بر و دوش بزینت نشان شجاعت مزین گشت معلوم میگردد که چنان نشان بازاء شجاعت با او مرحمت شده. حرمتی که بشجاعان و جنگ آوران روزگار میکند نسبت با او خواهند کرد. و برای اینکه سابقاً بکمال سهولت نشان دولت علیه بمردم میرسید، حکم - گذاران شوکت علیه این خواهد بود که سفرا و متوقفین این ولاد ارباب توقع نه مستدعی نشان دولتی شوند. و نه بدون اینکه کسی خدمت عظیمی بشوکت علیه نماید نشانی با او مرحمت میشود. و چون به نهجی که سابقاً قلمی داشت نشان دولت علیه منقسم بدو قسم گشت قسمی متعلق به شمشیربندان است و شجاعان و قسمت ثانوی متعلق به ایلچیان و سفرای ممالک خارجی و ارباب قلم و اعظام و اشراف و ارباب عمایم که خدمات آنها منظور نظر آفتاب آثار افتد و آنها را سزاوار التفات داند آنچه سفرا و ایلچیان و ارباب تردد باشند نشان مرحمتی باین اشخاص به طریقی معهوده ای نشان مرصع و مکرر بهمه جواهرات عطا خواهد شد بدون اینکه تغییری دروضع شیر و خورشید بدهند یا شمشیر بدست شیر مزبور دهند و مرافق اشخاص و درجات آنها مراتب نشانهای مزبور حسب الحکم شاهنشاهی تعیین خواهد یافت.

و به سادات و ارباب عمایم هم بعد از تقدیم خدمات کلیه که متضمن منفعت دین و دولت باشد نشان مکرر بزمرد مرحمت میشود که حصول اینگونه التفات مورت مزید افتخار آنها خواهد گشت. و همچنین از اعزّه و اشراف و اهل قلم و تجار بموجب مفصله خدمات بظهور رسد و التفات بینند.

اول : اشخاصی که هنگام صلح سپاه ساخلو شهر و سنگری مضبوط نگاهدارند

وتدارك ولباس آنها را خوب ببینند وواجب وجیره آنها را تمام و تمام برسانند نشان مکلا به یاقوت و لعل میدهند .

دویم: قراول بار گاه و پایتخت را هر سر کرده که خوب نگاهداری نماید و منازل و ارگ و شهر و قورخانه و سنگر و قلعه را بدقت حراست نماید و قلعه و محل ساختن را باهتمام تعمیر کند نشان یاقوت و لعل به او مرحمت شود.

سیم: بکسانیکه مصالحه بین الدولتین به بندند و صلح و صفا در میانند و در مقام امنیت بلاد و رفاهیت عباد برآیند، دزدان را تنبیه و طوایف راهزنان و طاعیان را مطیع سلطان سازند نیز نشان یاقوت و لعل مرحمت میفرمایند .

چهارم: بکسانیکه مثل آب قزوین در هر یک از بلاد آبی بیرون آورند، شهری را آباد کنند، و بندی ببندند، و جمیع خلق را از سلطان آسوده و خوشنود و مطمئن خاطر سازند، و جمع ولایتی را خوب و درست ببندند و از روی مروت و انصاف بر آورد نمایند، باین اشخاص هم نشان یاقوت و لعل باید مرحمت شود .

پنجم: کسیکه در ایشیاع ماهوت و ملبوس سرباز سعی کند و به ارزانی تحصیل نماید و سایر ادوات آلات جنگ را از قبیل بار و طخانه قورخانه و سایر تدارکات نظام را پاکیزه و ارزان بدست آورد، نیز نشان دولتی به اشخاصی مرحمت می‌شود که معامله تدارک نظام و تهیه آنها سعی جمیل بعمل آورند بنهجی که مطابق نشان ثبت شده مرحمت فرموده‌اند آنها نیز نشان یاقوت و لعل خواهند گرفت .

ششم: کسانیکه در صدد انتشار صنایع باشند و در مقام تربیت ارباب هنر بر آیند مانند ماهوت و اسباب چیتگری و آهن آب کنی و پارچه و اقمشه فرنگ-ساز، و انتشار جمیع علوم و هنر و سایر کارها و صنعتها از قبیل معادن جستن

و شکر کاشتن و نیل ساختن و قنادی و مانند آنها چیزها بیاورند نشان لعل و یاقوت باوعطا و مرحمت خواهند فرمود .

تسریب و وضع نشانهای ششگانه مفصله فوق بهیچوجه بسا نشانهای سابق تفاوتی نخواهد داشت ، چه نشان های هشتگانه مرقومه محض برای شمشیر بندان است که بواسطه جانبازی سرفراز خواهند شد و برای امتیاز از سایر نشانها مکلا به الماس محض و شیرایستاده و شمشیر برهنه در دستش به نهجی که مرقوم گشت معین شد .

سایر اشخاص مذکور فوق را هر آنکس که شایسته فخر و سرفرازی باشد نشان دولتی به وضع بند اول مرحمت میشود .

بر حسب فرمان اعلیحضرت قدر قدرت قضا دهبابت سپهر بسطت ، آفتاب رایت ، مریخ صولت ، سلیمان حشمت ، جمشید شوکت ، افراسیاب سطوت ، فریدون فطرت ، اسکندر سریرت ، دارا درایت ، نوشیروان عدالت مروج شریعت مصطفی مقوی طریقت مرتضی ، شاهنشاه اسلام پناه ، سایه خدا سمی خاتم الانبیا السلطان بن السلطان و الخاقان بن الخاقان بن - الخاقان بن الخاقان ابو الفتح والنصر والظفر العلاء السلطان محمد شاه قاجار خلد الله ملكه وابد ایام سلطنته - به تحریر این رساله شریفه مأمور آمد تا نسخ متعدده در کارخانه میار که باسمه شده ، در اطراف و اکناف ممالک محروسه انتشار یابد و قواعد مرقومه نشان بر تمام اهل نظام و غیره ظاهر و هویدا گردد. فی سنه ۱۲۵۲

نشان عالی شیر و خورشید مخصوص خارجیان

بدستور اعلیحضرت همایون ناصر الدین شاه

بسم الله الرحمن الرحيم. بعد الحمد والصلوات. در عهد فرخنده و زمان دولت پاینده اعلیحضرت قدر قدرت قویشوکت شاهنشاه جمجاه دین پناه ظل الله الممدود فی الرضین غیاث الاسلام والمسلمین السلطان العظام والخاباقان الافخم

ناصرالدین‌شاه غازی ابدالله عیسه واید جیشه از نتایج رأی اصابت پرای جناب جلالت مآب قوامان‌الدولت و لاقبال نظاماً لل عظمت و لاجلال اعتماد- الدولت‌العلیه‌الوزیر‌الافخم میرزا آقاخان صدراعظم دامه اقباله- تصرفاتی که در قواعد و آداب این رساله شده و باید بدون زیاده و نقیصه به الحاقات و اضافات و متمرره آن اعمال شود، در ضمن پنج فقره، بیان میشود.

فقره اول : در این عهد همایون مقرر است که نشان جواهر موقوف باشد. عموم نشان‌های دولت علیه به تراکیب و اشکالی که برای هر درجه معین است از نقره سیاعت شده و محل تعبیه جواهر را در پره‌ها و گلویه‌های نشان به اندازه و ترکیب سنگ در روی نشان از همان نقره به تراشند و سیاعت نمایند، چرا که مقصود اصلی از دادن نشان حصول افتخار صاحب نشان است نه منتفع بودن او و الا هیچ لزومی نداشت که بخشش و صلوات مردم در ضمن جواهر و اشکال مخصوصه باشد بلکه بهمان معدل قیمت نشان هم میتوانند اکتفا نمود. پس در این صورت ضرورتی مقتضی نیست که دولت متحمل اخراجات گزاف شود؛ مقرر است که مصلحت و حکمت نبوده و مداخلیات به مقصود اصلی نداشته باشد. اما نشان تمثال همایون از این قاعده مستثنی میشود به جهت احترام صورت مبارک پادشاهی که نباید بدون جواهر باشد.

فقره ثانیه: چون مناصب و القاب و درجاتی چند در زمان این دولت ابد مدت زیاد شد لهذا بر درجات نشان و حمایلات هم‌بالتبع لزوماً افزوده شد. شخص دویم دولت علیه که تالی جناب صدراعظم است به اعطای نشان تمثال همایون با حمایل مخصوص آن که در فقره اقسام حمایلات معین است امتیاز خواهد یافت، و اگر خدمتی بزرگ و خطیری هم برای دولت علیه تقدیم نماید که مستحق نشان باشد، شبیه درجه نشان نویان عظام برای او داده خواهد شد به یک تفاوت که نشان امیرنویانی نامیده نمی‌شود بلکه شبیه آن گفته میشود.

سردار کل دولت علیه هم نشان تمثال همایون و حمایل مخصوصه درجه سرداری کل را که باز در تعداد اقسام حمایلات معین است خواهد داشت ، درحالاتی که مصدر خدمتی بزرگ مثل فتح مملکتی و شکست قشون انبوهی بوده مستحق نشان باشد، همان نشان که برای شخص دویم تعیین شده بلافاتوت برای او نیز خواهد شد . وصفات نشان مزبور را از این قرار است. (شکل ۱۱)

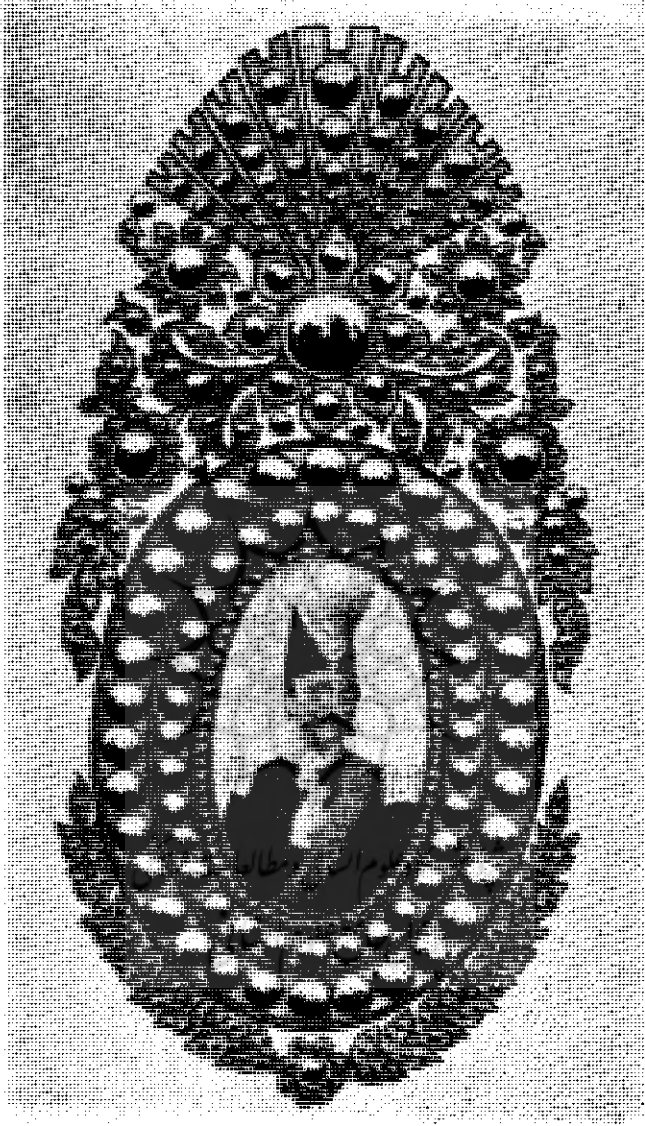
فقرة ثالث: چون در عهد دولت پیش منصب و لقب میر پنجگی مقرر نبود نشان هم مخصوص نداشت، در این عهد همایون که این منصب برقرار شد نشان هم به این شکل و ترکیب برای صاحب این درجه مقرر و معین گردید. و اقسام سه گانه این نشان به قرار ذیل است : (شکل ۱۲)

فقرة رابع: چون سابق بر این درجه نشان هائسی که برای تبعه دولت خارجه در این دولت علیه مقرر بود انحصار به چهار درجه داشت بدین شرح: نشان سبک شیر و خورشید قدیمه دولت علیه حسب الامر اولیای قاهره منقسم به پنج درجه است .

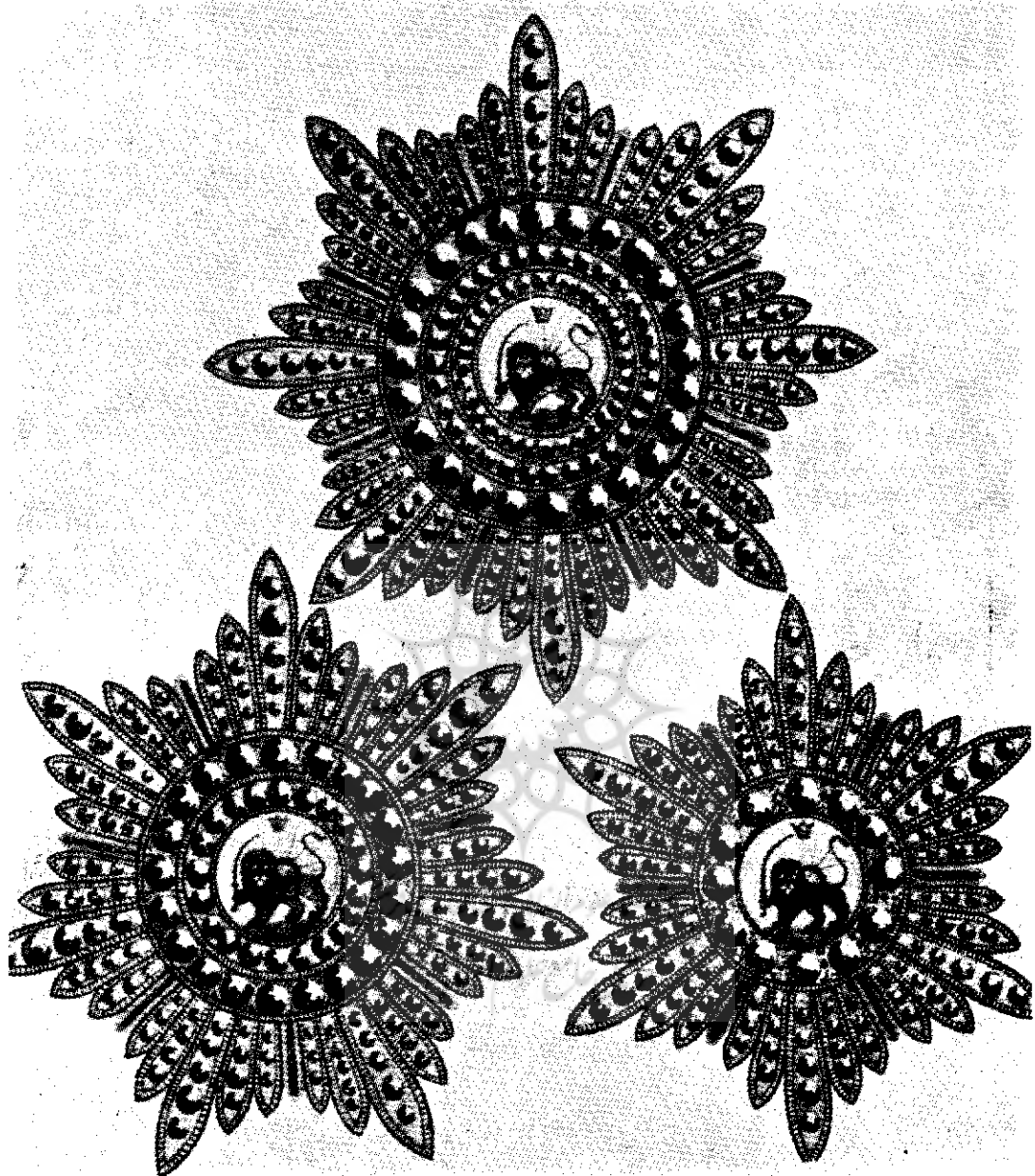
نشان اول: به ترکیبی است که کشیده شده است. هشت پره دارد. جای آن در طرف چپ سینه است. و حمایل آن هم سبز است. و صورت نشان مزبور از قرار است که مرقوم شده است. (شکل ۱۳)

نشان درجه دویم: به ترکیب نشان اول است ، اما یک پره کمتر از درجه اول است که هفت پره خواهد داشت ، و در سر پرها و فاصله پرها ستاره خواهد داشت و جای آن در طرف راست سینه است بدون حمایل . و صورت نشان از قرار است که در ذیل کشیده شده است : (شکل ۱۴) .

نشان درجه سیم: به همان ترکیب است که نقشه آن کشیده شده است . و شش پره دارد . جای آن گردن است که بسا بند سبز بسیار سیر آویخته خواهد شد .

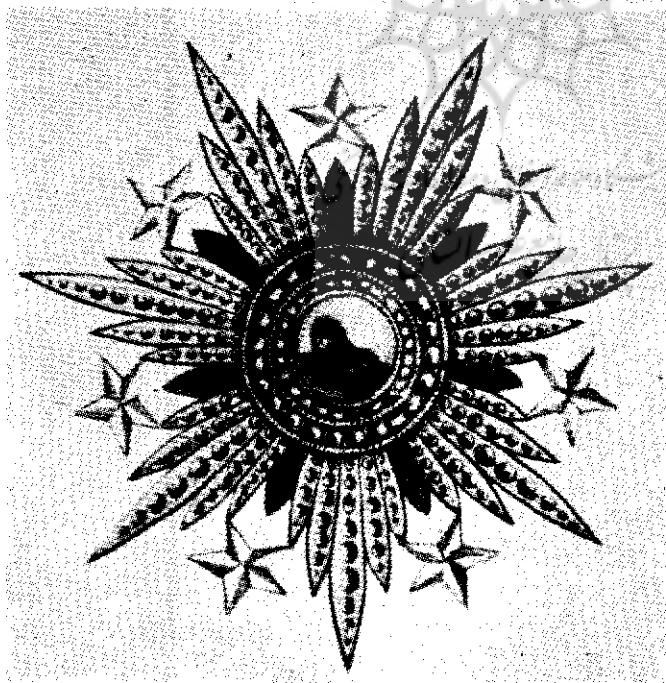
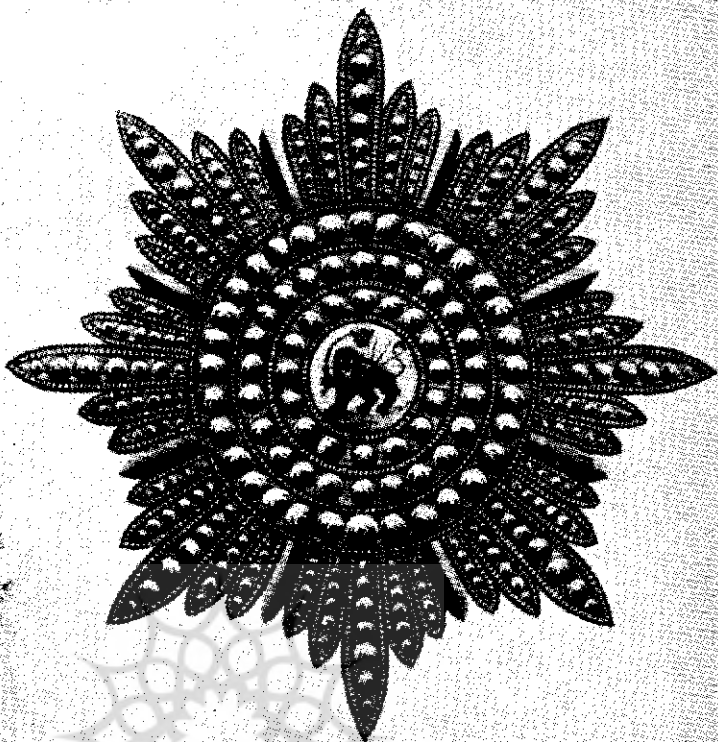

شکل ۱۱- نشان «تمثال همایونی» ناصرالدین شاه
به طول ۱۴/۵ سانتیمتر

شکل ۱۲- نشان شیروخورشید ، نشان بری میربنجی :
 الف - درجه يك (نشان بالا) به قطر ۹/۵ سانتیمتر
 ب - درجه دو (سمت چپ) به عرض ۸/۵ سانتیمتر
 ج - درجه سه (سمت راست) به عرض ۷ سانتیمتر

شکل ۱۴ - نشان شیروخورشید
مخصوص خارجیان ، درجه یک
به قطر ۹ سانتیمتر .

شکل ۱۴ - نشان شیروخورشید
مخصوص خارجیان درجه دو
به عرض ۸ سانتیمتر .

نشان درجه چهارم : به تر کبیبی است که کشیده شده است. پنج بره دارد. و جای آن در طرف چپ سینه است که بی بند و با قلاب به سینه زده میشود. **نشان درجه پنجم :** به تر کبیبی است که کشیده شده است (شکل ۱۵) و چهار بره دارد که با بند سبز در سینه طرف چپ آویخته میشود .

و این پنج درجه کفایت آنرا نداشت که بهر کس به اندازه قابلیت داده شود و شأن نشان‌های دولت علیه محفوظ ماند ، لهذا سه درجه دیگر افزوده شد به این ترتیب که بیان میشود .

اول : نشانهای تمثال همایون با حمایل مخصوص آن که در فصل حمایلات ذکر میشود برای اشخاص بسیار محترم و جلیل القدر و ایلچیان بزرگ و سفرای- کبار دول معین است. و این نشان در دولت علیه بسیار عظیم القدر و رفیع الرتبه است و به این جهات این پایه عزت و اختصاص به او داده میشود.

دویم : نشان مرتبه اول از خارجه که بمنزله نشان میرپنجگی است .

سیم : نشان مرتبه دویم از خارجه که بمنزله نشان سرتیپی است .

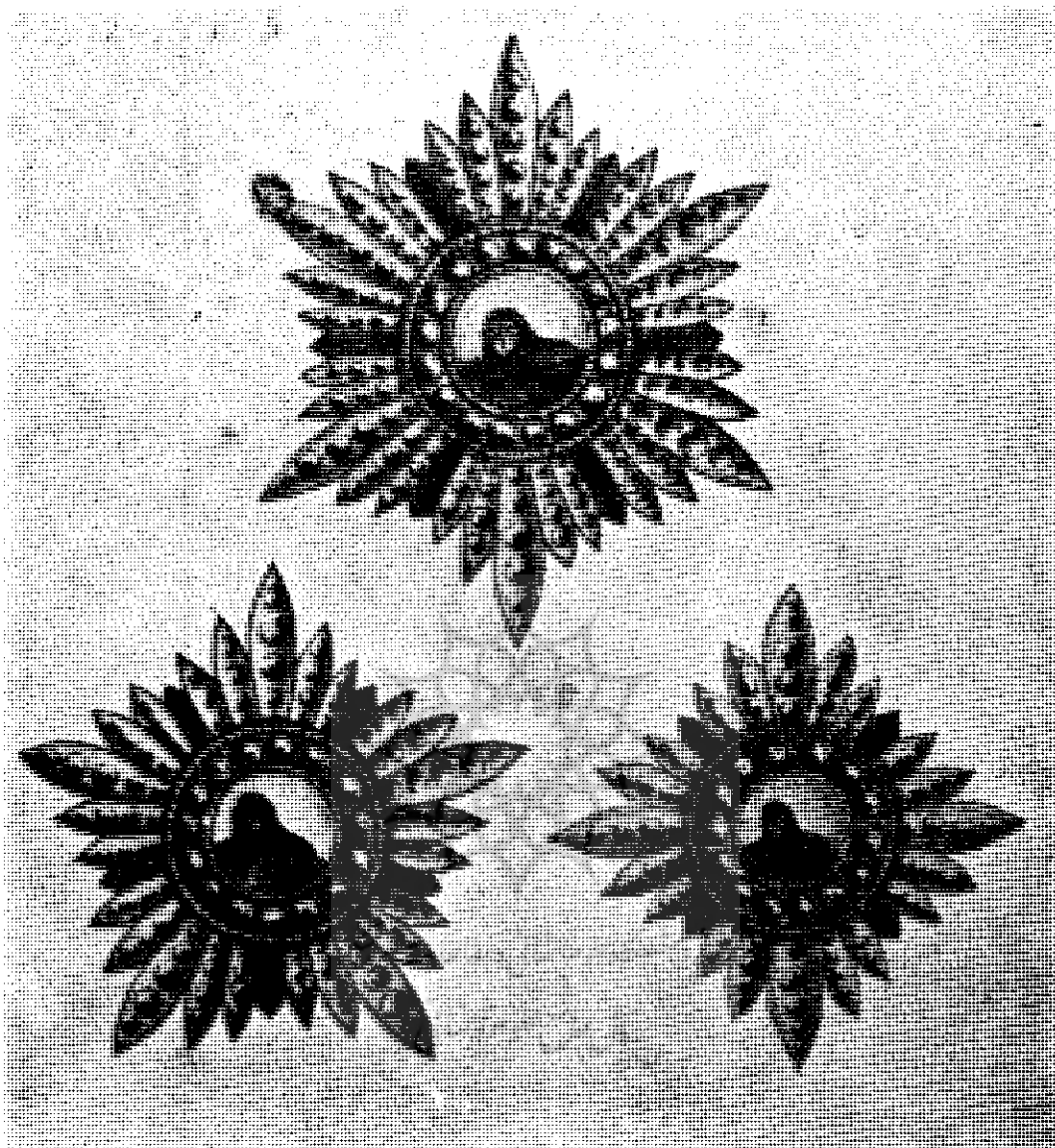
چهارم : نشان مرتبه سیم از خارجه که بمنزله نشان سرهنگی است .

پنجم : که تازه برقرار شده نشانی است به تر کبیب سیم خارجه الا آنکه یک بره این از نشان سیم خارجه کمتر است و این بمنزله نشان یاوری اول است .

ششم : که اینهم برقراری تازه شده نشانی است مدور - مدال بدون بره که وسط آن شیر و خورشید از مینا تعبیه میشود ؛ و این بمنزله نشان یاوری دویم است .

هفتم : مدال صرف بدون بره و شیر و خورشید مینا اما شیر و خورشید مینا در روی همان مدال از خود همان فلز نموده میشود که این هم بمنزله نشان سلطانی است .

فقره خامس . در صفت حمایلات است .

شکل ۱۵ - نشان شمیر و خورشید ، مخصوص خارجیان:
الف درجه سه (بالائی) به عرض ۷ سانتیمتر
ب درجه چهار (سمت چپ) به عرض ۶٫۸ سانتیمتر
ج درجه پنج (سمت راست) به عرض ۶٫۵ سانتیمتر

اول: آبی روشن که مخصوص وجود اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی است.

دویم: سبز خالص که برای درجه نوین عظام و صدارت عظمی است.
سیم: وسط سبز است و اطراف حاشیه باریک از آبی سیر که برای شخص دویم با تمثال همایون داده میشود.

چهارم: آبی سیر که به ایلچیان کبیر و سفرای بزرگ با تمثال همایون داده میشود.

پنجم: آبی سیرتر که بانشان درجه اول خارجه برای وزرای مختار و نظایر آنها داده میشود.

ششم: وسط آبی سیر و اطراف سبز که بجهت سردار کل معین است.

هفتم: وسط قرمز اطراف سبز که برای امراء تومان مقرر است.

هشتم: وسط قرمز اطراف سفید که برای میرپنجه مرحمت میشود.

نهم: قرمز خالص برای نشان اول سرتیپی.

دهم: سفید خالص برای نشان اول سرهنگی.

اقسام حمایلات همین ده قسم است که در دولت علیه قرار یافته بهر کس به اقتضای درجه و نشان مرحمت خواهد شد.

نشان اقدس

بفرمان اعلیحضرت ناصرالدین شاه ۱۲۸۷ هجری

بسمه تبارك و تعالی

قواعد نشان شیروخورشید دولت ابد مدت که بحکم و اراده سنیه سرکار اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاه ظل الله و لینعمت کل ممالک محروسه ایران خلد الله تعالی سلطنه - در این سال خجسته فال ایت ایل ایجاد و برقرار شده است و قوانین محکمه آن از حالا الی ابد در این دولت علیه حسب الارادت-

الخاقانیت - انشاءالله تعالی به فرخندگی معلوم خواهد شد مشتمل بر مقدمه و چهار باب و خاتمه است .

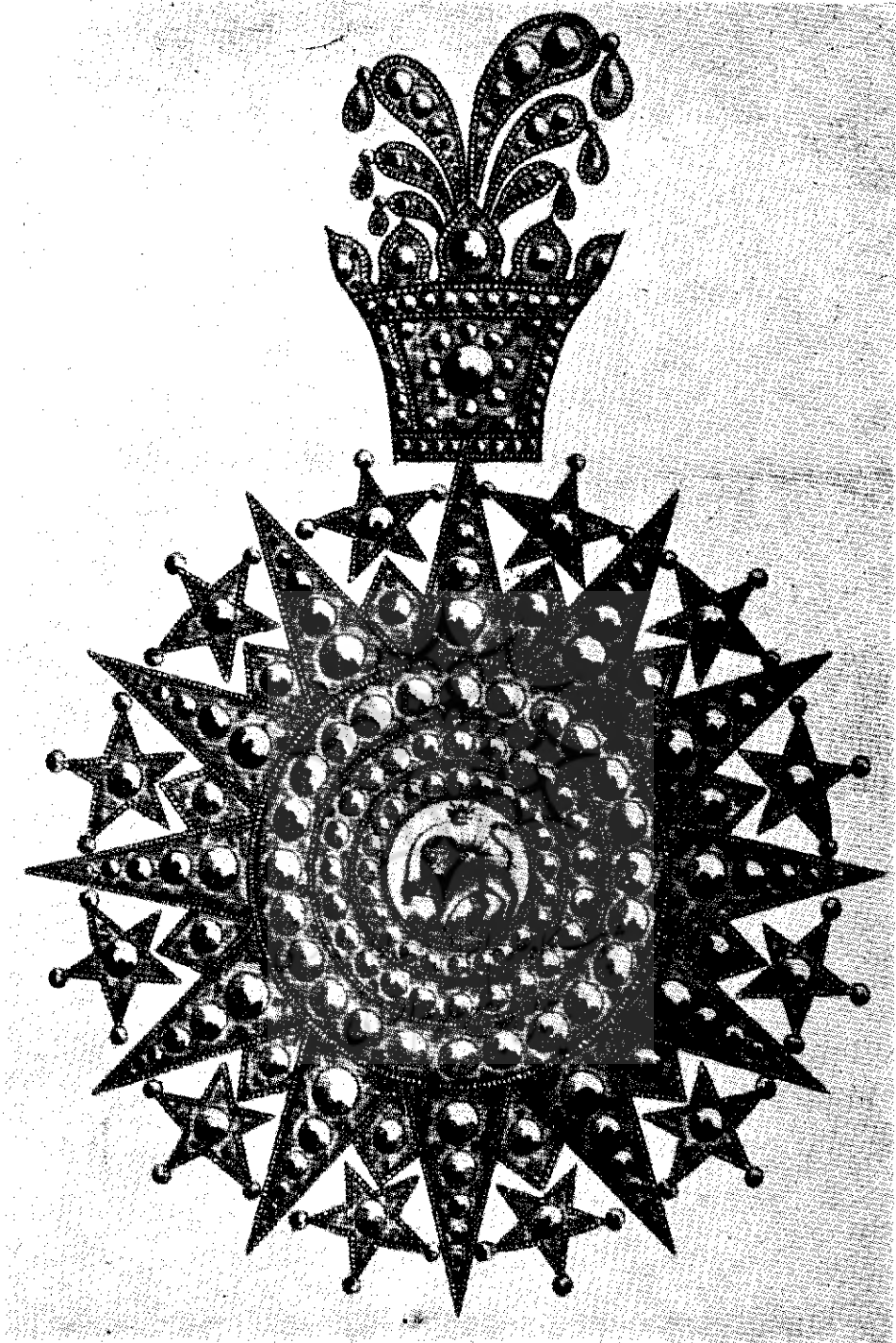
مقدمه

نشان در دولت‌ها موضوع است در ازاء يك امر معنوی که حاصل میشود برای اشخاص از مجاهدت بلیغه آنها در کسب مراتب لیاقت و شرف و چون امور معنوی را جنبه شهود و عیان در نظرها نیست لهذا خواسته‌اند که بواسطه نصب علائم حسیه هریک از آن مراتب معنویه را در انظار محسوس نمایند تا از صورت به معنی پی برده شود و آن فخر و شرف که شخص در تحصیل آن عمری تلف کرده است در اسم و وجود او پاینده و باقی ماند. پس اراده علیه همایون بر این قرار گرفت که این نشان همایون به کسی داده نشود مگر به استحقاق حقیقی و موجود بودن شرایط مقرر در این قانون و شرط اعطای این نشان مبارك و امتیازات مرتبه آن در ضمیمه خاتمه بیان خواهد شد.

باب اول - اقسام و اسامی این نشان مبارك منقسم به سه قسم است و موسوم است به اسامی محترمه مفصله : نشان اقدس - نشان قدس - نشان مقدس - و اوصاف هریک از آنها ذکر میشود.

باب دوم - نشان موسوم به اقدس وقتی که مکمل به الماس شد داده نخواهد شد مگر به سلاطین عظیم الشان که ما بین اعلیحضرت شاهنشاهی و ایشان عهد مودت و یگانگی بدرجه کمال از طرفین شرایط یک رنگی بمنصه شهود و عیان رسیده باشد. در این صورت حمایل آن برنگ آبی روشن خواهد بود. که مخصوص شخص وجود همایون است. و از برای عزت و احترام این قسم نشان همانقدر کافی است که به جز پادشاهان عظیم الشان احدی دسترس بمقام رفیع آن نخواهد داشت. و شکل و نشان مزبور این است. (شکل ۱۶)

و نیز همین نشان موسوم به اقدس ، داده نخواهد شد مگر به وزرای عظام

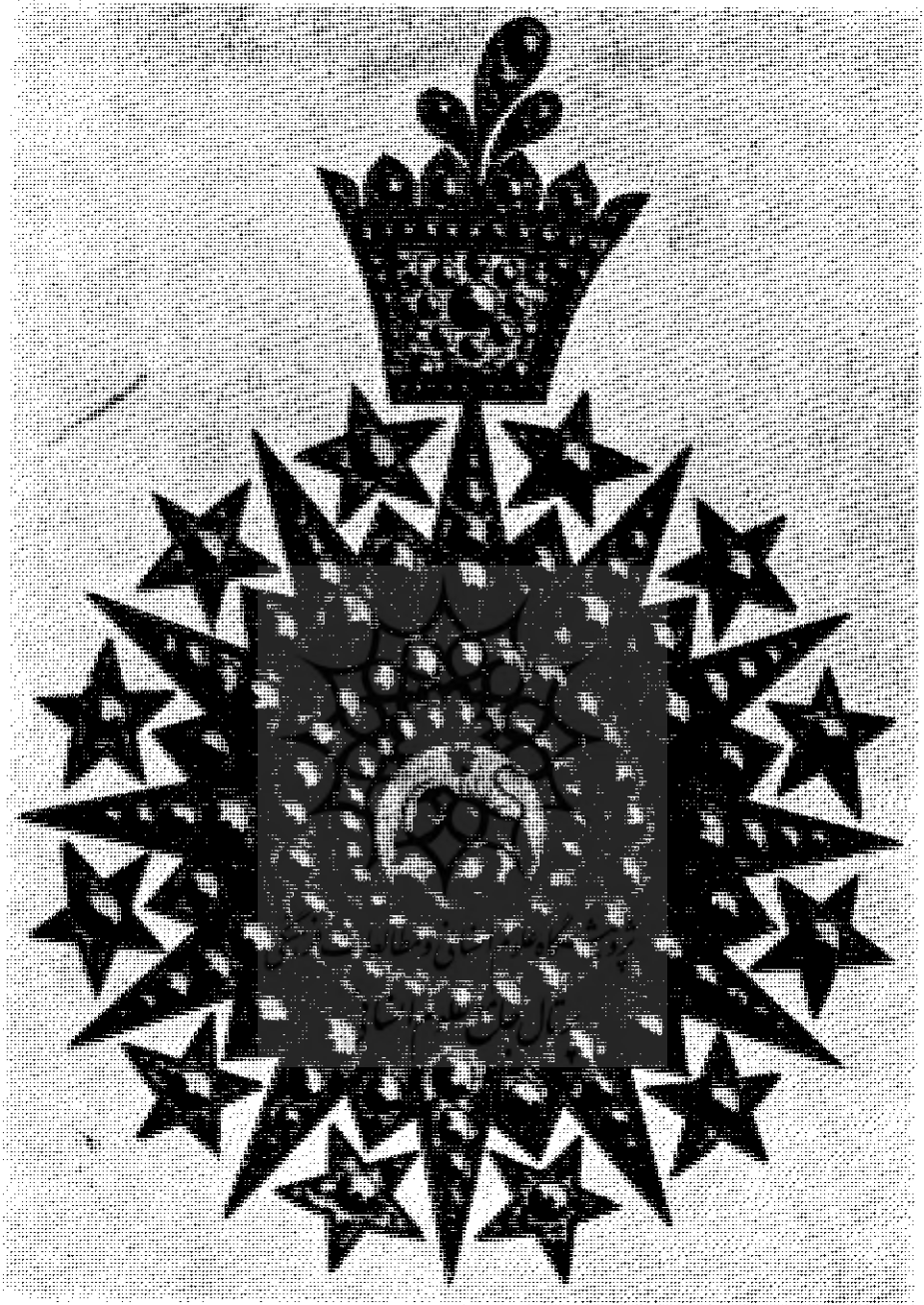
شکل ۱۶ - نشان اقدس به قطر ۱۲۵ سانتیمتر و به طول ۱۸۵ سانتیمتر

که اولین مقام خدمت فایز شده‌اند. حکمرانهای بزرگ ممالک عظیمه را نیز از خانواده سلطان که ولایات و حکام بزرگ در زیر حکم آنها باشند راه اعطای آن مسدود نیست مشروط به اینکه در دولت به درجه وزارت عظمی مفتخر شده باشد در خارجه نیز وزرای عظام دول دوست اهل و شایسته این مقام خواهند بود. حمایل این نشان عبارت از حریر سبز است که خط باریک آبی از طرفین او قرارداد شده باشند و فرق میان قسمتین این نشان اقدس ملاحظه نشده است مگر اینکه مخصوص شخص وجود همایون و سلاطین عظیم الشان را مکتل به الماس بودن حتم و لازم است و حمایل آن آبی روشن به زمینه لزوم صورت تاج و جیقه در صدر آن.

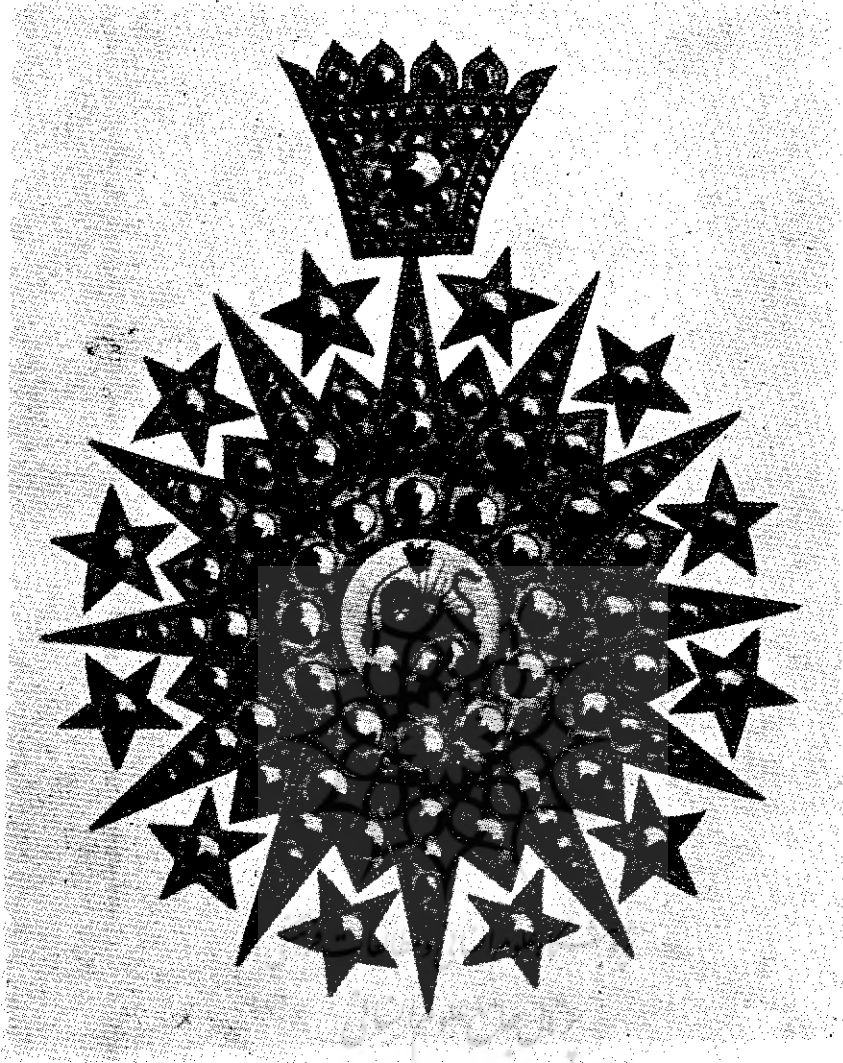
نشان موسوم به قدس (شکل ۱۷) داده نخواهد شد مگر به اشخاصی که درجه منصب آنها تالی مرتبه وزارت عظمی باشد. سفرای کبار و ایلچیان مخصوص و سرداران بزرگ نیز اهلیت اعطای این نشان خواهند داشت حمایل آن عبارت از حریر سبز است که خط باریک سرخ از طرفین آن قرار داده باشند.

نشان موسوم به مقدس (شکل ۱۸) داده نخواهد شد مگر به اشخاصی که یک درجه بیشتر فاصله میان مرتبه آنها و درجه منزله وزارت عظمی نباشد و وزرای مقیم و امرای تومان و حکام ولایات در حالی که به درجه امیر تومانی رسیده باشند نیز شایسته و سزاوار این مواهب عظمی خواهند بود. حمایل آن عبارت از حریر سرخ است که طرفین آن به خط باریک سبز معلم شده باشد.

باب سیم - اداره نظم این نشانهای مقدس در کف کفایت رئیس واحد خواهد بود که اراده علیه همایون به انتخاب آن قرار گرفته باشد و هر وقت یکی از آحاد محترمه طبقات مسطوره در مظان اتحاف و بذلیکی از عواطف مقرر برآید محول به تصدیق و تشخیص آن رئیس خواهد بود که حالت او

شکل ۱۷ - نشان قدس به قطر ۱۲ سانتیمتر و طول ۱۷ سانتیمتر

شکل - ۱۸ نشان مقدس

قطر ۱۰٫۲ سانتیمتر

طول ۱۴٫۳ سانتیمتر

را بسنجد و در مطابقت این عطایای عظیمه اهلیت آن شخص غور و امعان بلیغ نماید تا چنین محبت دولت به غیر اهل نرسیده باشد.

باب چهارم - هر گاه یکی از اشخاص طبقات فوق دلایل استحقاق به نیل یکی از درجات نشانهای مقدسه را اقامه نماید از جانب سنیه الجوانب اقدس همایون اشاره به یکی از وزارتخانه‌های درباری که مناسبت به حالت آن شخص داشته باشد خواهد شد و از آن وزارتخانه نیز ابلاغ مکتوبی مشتمل بر ادله استحقاق شخص به رئیس مزبور خواهد گشت.

بعد از آنکه دلایل مزبوره در نزد رئیس موجه و با شرایط مقرر مطابقت افتاد بعد از امضای همایون فرمان همایون و نشان و حمایل را از آن تاریخ تا یک هفته حاضر و به آن وزارتخانه که ابلاغ فرمایش کرده بود خواهد فرستاد.

خاتمه مشتمل بر چند مقاله

اول در بیان شرایط استحقاق دارندگان نشانهای مبارک است و چون سلسله سلاطین با تمکین بواسطه عظم شأن و جلالت قدر دخلی به سایر ناس ندارند و ایشان خود مالک مانع و عطا هستند کسی را نمیرسد که در حق ایشان سخن گوید. همیشه در که اراده یکی از ایشان به اهدای نشان خود به پاداشی تاجدار قرار گرفت کافی خواهد بود.

اما سایرین، پس شرط اعطای نشان اقدس در داخله دولت به یکی از وزرای اعظم آنستکه آن وزیر بعد از آنکه بعلاوه خدمات مختص به واسطه یکی تدبیر بزرگی نیز در دایره متعلقه بخود خدمت نمایانی بدولت نماید که از آن خدمت ترقی و فزایش شایسته نسبت به حالات دولت حاصل آید و در نظر اقدس همایون و امنای دولت محسوساً واضح و آشکار شود که این تدبیر وسعت پیشرفت امور دولت را زیاده بر آنچه بود باعث فزونی شد؛ در این صورت آن وزیر استحقاق حقیقی برای اعطای آن نشان

خواهد داشت. و امتیازات آن در ضمن مقاله چهارم بیان خواهد شد و در خارج آنستکه آن وزیر دولت خارج نیز شرایط مقرر را ظاهر سازد، اعم از اینکه آن شرایط نسبت به دولت مطبوعه او که دوست این دولت است باشد یا نسبت به این دولت علیه باشد بطوریکه فوائد عمده بر آن مترتب شود؛ در این صورت میتوان این نشان جلیل‌الشان را به تصدیق سفرای این دولت علیه بر آن وزیر نیکوخواه اعطاء و عنایت فرمود.

مقاله ثانیه

شرط اعطای نشان قدس به یکی از سرداران بزرگ آن است که در مقام لشکرکشی و جنگ بر دشمن منشاء فتح بزرگ فوق‌العاده را برای دولت مطبوعه خود باشد مشروط بر اینکه درجات نشانها را که در قانون نظام مقرر است مشروطاً بعد از فتوحات و خدمات جایز و نایب شده باشد؛ در این صورت نظر به ظهور فتح نمایان و طی مراتب نشانهای نظامی مستحق اعطای این نشان شان جلیل خواهد بود.

و در حق حکام و ولات بزرگ آنستکه بعلاوه ادای تکالیف عادی حکومتی از ادای منال دیوانی و سرپرستی آحاد و افراد ناس که بدست اختیار او سپرده شده‌اند و رفع ظلم و بدعت و تأمین طرق و شوارع و استرضای خاطر عامه خلق، بحکم تدبیر وافی و عقل کافی مصدرکاری بزرگ شده باشد که بدان واسطه توفیر کلی در حالات مملکت از ازدیاد نفوس خلایق و مالیات دیوانی حاصل شود و این معنی در نظر اقدس همایونی بدلائل موجه ثابت و مبرهن آید؛ در چنین صورت آن شخص اهلیت واقعی به اعطای این نشان بهم خواهد رسانید. و امتیازات مرتبه بر آن در ضمن مقاله چهارم بیان خواهد شد. و در حق ایلچیان بزرگ و سفرای مخصوص آن است که بعلاوه تحصیل رضا و خوشنودی خاطر اقدس همایون از طرز سلوک و مجاهد خودشان در حفظ و ازدیاد روابط دوستی و الفت میان دولت علیه و دول مطبوعه خودشان

و ابراز دلایل حسن نیت و بی‌غرضی مابین دولتین که لازمه تکلیف سفارتی ایشان است، مصدر يك خیرخواهی شایسته در دوستی نسبت بدولت علیه شده باشد که فواید مخصوصه و محسوسه بر آن مترتب شود در چنین صورت مستحق دارای این شان خواهد بود.

مقاله ثالث

شرط اعطاء نشان موسوم به مقدس در نظام و غیر نظام در داخله و خارجه همان شرایط مشروطه در ضمن مقاله دویم است به ملاحظه نسبت میان تکالیف ایشان و اشخاص رتبه سابقه‌الذکر.

مقاله رابعه

امتیاز اول: هر يك طبقات سابقه که خود را بعد از مجاهده موفوره و مساعی مشکوره به مقام دارای یکی از نشانهای مبار که مسطوره برساند و به این افتخار و عزت نائل شود وقتاً من الاوقات از آن درجه نازل نخواهد شد و آن عزت مکتسبه را مفقود نخواهد کرد. مگر الا یا ذباله در صورت ظهور خیانت ثابته غیر مشکو که از او نسبت بدولت علیه در محضر چهل نفر از امراء و اعیان و رؤسای هر يك از دستگاههای متبوعه درباری بعد از انعقاد سه مجلس متوالی. و مراتب خیانت از این قرار است:

مثلاً بادشمن دولت بسازد یا حق بزرگ یا ملک دولت را ضایع نماید و قس علی ذالک. و نه هر خلاف که آنها هم در صورت ظهور و ثبوت سزای دیگر خواهند داشت که دخل به این مراتب ندارد.

امتیاز دویم: دارای نشانهای مبار که را هر وقت از اوقات اجازه استعفاء از خدمت ارزانی و قبول خاطر همایون استدعای او خواهد بود بی آنکه از شأن و احترام او ذره‌ای کسر شود.

امتیاز سیم: اگر کسی برخلاف احترام سابق حرکتی به او نماید همان سزا که در صورت این حرکت نسبت به یکی از وزراء و چاکران مشغول خدمت در حق مرتکب جاری میشود اجراء خواهد شد.

امتیاز چهارم: موجب و مقررری که در حالت اشتغال داشته نصف آن در حالت اعتزال او بوجه احسان مرحمت و اعطا میشود.

امتیاز پنجم: هر وقت میل خدمت نماید همان شغل سابق و هم رتبه آن بی تفاوت و بنا نبودن مانع موجه وجه آشکار به او محول خواهد آمد.

امتیاز ششم: جای او در سلام حضور همایون و روزهای رسمی از هم منصبان او برتر خواهد بود. چنانچه در ضمن باب سیم مذکور شد که اداره نظم این نشانهها محول به کف کفایت رئیس واحد خواهد بود تا بشرایط مقرر در طی این قواعد قیام اقدام نماید. فی شهر سنه ۱۲۷۸

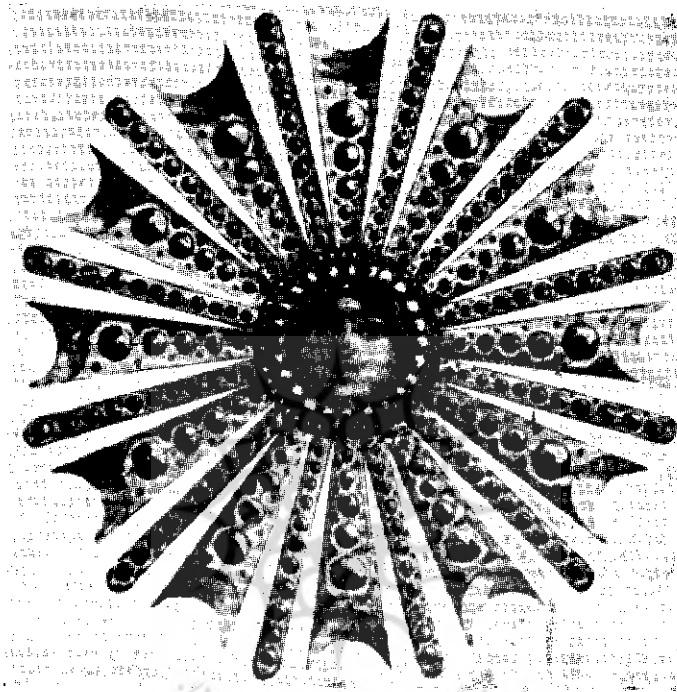
نشان آفتاب - مخصوص خانها

بفرمان اعلیحضرت همایون شاهنشاه، ناصرالدین شاه ۱۳۹۰ هجری

به ابتکار اعلیحضرت همایون شاهنشاه ناصرالدین شاه ۱۲۹۰ هجری در سال فرخنده فال ۱۲۹۰ سال بیست و هفتم سلطنت باشوکت اعلیحضرت قدر قدرت جمجاه دین پناه ظل الله فی الرض خاقان عظام ناصرالدین شاه - غازی - خلدالله ملکة و سلطنته - و در زمان صدارت عظمای جناب مستطاب شرف افخم قوام الدولت و الاقبال و الاقبال نظامن لل عظمت و الاجلال حاجی میرزا - حسین خان مشیر الدوله صدر اعظم دولت علیه - دام اقباله و در حین مسافرت همایونی به ممالک فرنگستان و اوقاتی که در پایتخت دولت بهیة روس حضور داشت، رأی جهان آرای اقدس شهر یاری علاقه گرفت که نشان ذی - شانی مخصوص تاجداران طایفه انات و شهزاده خانهای مشخصه احدان فرمایند: لهذا نشان خورشیدی باحمایل مخصوص اختراع شد.

تفصیل نشان آفتاب از این قرار است (شکل ۱۹)

در وسط آن صورت زنی از مینا ساخته و دور آن صورت حلقه ای از دانه های الماس درشت. بعد از آن دوازده پره پهن ساخته در میان آنها پره های

شکل ۱۹ - نشان آفتاب

(بقطر ۹ سانتیمتر)

مخصوص بانوان تاجدار و شاهزاده خانمها و بانوئی که خدمت نمایانی به دولت ایران کرده باشد .

باریک داشته باشد: و این پره‌ها تماماً الماس است. و این نشان آفتاب حمایل مخصوص دارد رنگ آن گلی کم رنگ است و در هر دو طرف آن یک خط سبز روشن است، و سر حمایل نشان نصف آفتاب دارد، و این نشان داده نمیشود مگر به زندهای تاجدار و شاهزاده خانمهای مشخصه وزنی که خدمت نمایانی به دولت علیه ایران کرده باشد.

تصدیق دانشکده پولی تکنیک تهران^۱

بفرمان اعلیحضرت همایون شاهنشاه ناصرالدین شاه ۱۲۶۹ هجری

سال او تحصیل که سنه ۱۲۶۹ شده بود قرار شد از شاگردان امتحان کرده تا درجه دکاوت هریک معلوم شود و چهار درجه نشان اختراع شد که با حکم وزیر علوم در چهار امتحان به شاگردان داده شود:

مس: یک روشیرو- خورشید روی دیگر اسلحه.

نقره: شش پره یک روشیرو ایستاده و یک روشیرو خورشید مینا

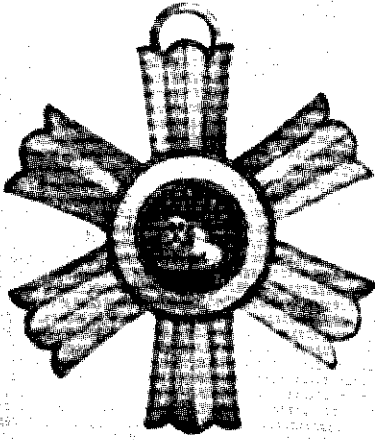
مطلا: شش پره وسط آن شیرو خورشید مینا

طلا: پره مختلفه وسط روی آن شیرو خورشید مینا (شکل ۲۰).

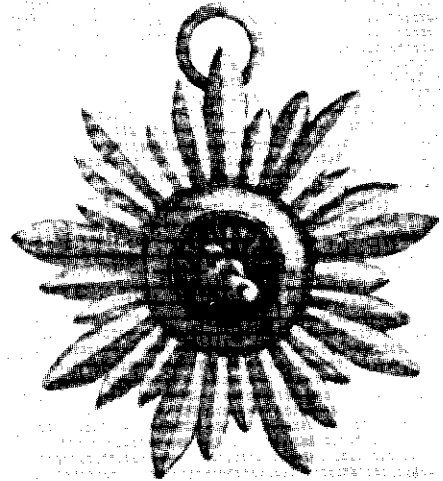
سال سوم تحصیل که امتحان اول است هر گاه شاگردی از دستة امتحان بدهد و ما بین دسته خودش از همه مقدم شود در آن امتحان یک قطعه نشان مس با انعام به او داده میشود.

در امتحان دویم که سال ششم است اگر شاگردی تماماً شش سال در مدارس بوده و در امتحان اول نشان مس گرفته و امتحان دویم هم رتبه اول دارد نشان نقره با کمی مواجب به او داده میشود. و هکذا در سال نهم تحصیل اگر شاگردی نه سال در مدارس بوده و در سه امتحان مرتبه اول بوده نشان مطلا با اضافه مواجب به او داده میشود. اما نشان طلای مدرسه مخصوص

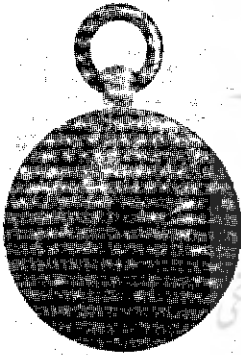
۱ - این عبارت در متن فارسی نیست از متن فرانسه استفاده شده است

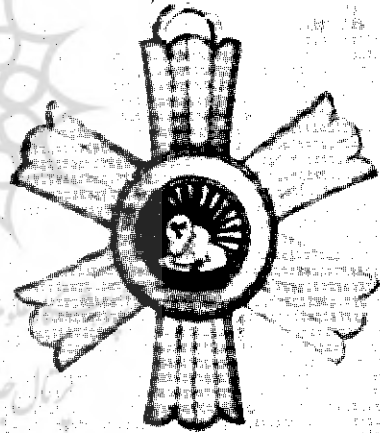
درجه ۲

درجه ۱

درجه ۴

درجه ۳

شکل ۲۰ - مدال افتخار برای محصلین دارالفنون :

الف - درجه يك مدال طلا به عرض ۸ سانتیمتر

ب - درجه دو مدال مطلا به عرض ۵ سانتیمتر

ج - درجه سه مدال نقره به عرض ۵ سانتیمتر

د - درجه چهار مدال برنز به قطر ۳٫۲ سانتیمتر

Ordre

des

Portrait Sublime

et du

Lion & Soleil

pour les Etrangers

Théâtre

de

M. de la Haye & de la Roche

Les élèves de la classe préparatoire
 et de la classe de lettres au collège
 polytechnique de l'Université
 de la ville de Paris qui ont obtenu
 des succès remarquables pendant
 les études de leur classe ont
 obtenu des médailles d'or et d'argent
 et des certificats de mérite
 de la part de l'Université
 de la ville de Paris. Les
 certificats de mérite sont
 délivrés aux élèves qui ont
 obtenu des succès remarquables
 pendant les études de leur
 classe. Les médailles d'or et
 d'argent sont délivrées aux
 élèves qui ont obtenu des
 succès remarquables pendant
 les études de leur classe.
 Les certificats de mérite sont
 délivrés aux élèves qui ont
 obtenu des succès remarquables
 pendant les études de leur
 classe. Les médailles d'or et
 d'argent sont délivrées aux
 élèves qui ont obtenu des
 succès remarquables pendant
 les études de leur classe.

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

این نشان به دانشمندان ممتازی که در این مدرسه تحصیل کرده اند اعطا می شود

شکل ۲۲ - يك نمونه از متن آئين نامه اعطای نشان به محصلين.

شاگردان فارغ التحصیل است که وقتی از مدرسه خارج میشوند و از امتحانات خوب بیرون آمده‌اند و مأمور خدمات دولتی و ملتی میشوند به ایشان داده میشود. و این نشان محترم است و نشان علمی است: به اهل علم داده میشود. اشخاصی که برای مدرسه دارالفنون در انتشار و تقویت علوم زحمتی کشیده‌اند و محترم باشند ایشان را وزیر علوم با حکم به او نشان میدهد مثل متعلمین خارجه و داخله و غیره تحریر شد.

در اینجا آئین نامه نشانهای قاچار که آقای آنژ لوی پیه مونتر از آنها استفاده کرده خاتمه پیدا میکند و برای تکمیل این مجموعه نظام ۳ نشان شیر و خورشید خارجه، نشان علمی و نشان آفتاب در اختیار علاقمندان قرار داده میشود.

نظامنامه نشان شیر و خورشید خارجه

نشان شیر و خورشید که نشان و امتیاز مخصوص دولتی و دفتر آن در وزارت خارجه است در زمان سلطنت اعلیحضرت مرحوم ناصرالدین شاه تأسیس شده و از زمان تأسیس آن نشان سرهنگی و سرتیپی و غیره که نشان دولتی بوده و بعموم صاحب منصبان دولتی اعطاء میشده است متروک و مخصوص نظامیان گردیده است. نشان شیر و خورشید پنج درجه است، درجه پنجم درجه چهارم درجه سوم درجه دوم درجه اول و هر یک از درجات دوم و اول بدو شکل منقسم میشوند که شرح آن ذیلا مذکور میشود.

درجه پنجم (Chevalier) نشان درجه پنجم چهار پره دارد خورشید با شیر و خوابیده در وسط آن که بروی مینا نقش شده بند آن برنگ سبز ساده و بطول ۵ سانتی متر است و رزت (Roset) هم ندارد (این نشان مطابق بار تبه یاوری است)

درجه چهارم (Officier) نشان درجه چهارم پنج پره دارد و در وسط آن هم بروی مینا شیر و خورشید خوابیده منقوش است بند آن نیز سبز و بطول ۵ سانتی متر و روی آن یک رزت سبز است (این نشان مطابق بار تبه سرهنگی است).

دو نشان فوق از طرف چپ بسینه زده میشود.

درجه سوم (Commandeur) این نشان شش پره دارد و در وسط آن نیز بروی مینا شیر و خورشید خوابیده منقوش است بند آنهم سبز است و بگردن آویخته میشود (این نشان بارتبه سر تیپ سومی مطابق است)

درجه دوم (Grand - Officier) بدون ستاره - این نشان دو قطعه است یک قطعه نشان هفت پره که در وسط آن روی مینا شیر و خورشید خوابیده نقش است و در طرف راست بسینه زده میشود یک قطعه دیگر آن شش پره دارد و مثل نشان درجه سوم است که بابت سبز بگردن آویخته میشود.

درجه دوم با ستاره هم شبیه به نشان درجه دوم بدون ستاره است فقط تفاوتیکه با آن دارد این است که در وسط هر یک از پره‌های نشان سینه یک ستاره کوچک پنج پره نصب است (این دو نشان مطابق بارتبه سر تیپ دومی است).

درجه اول (Grand - Cordon) با حمایل قرمز - این نشان عبارت از یک قطعه نشان هشت پره است که در طرف چپ سینه زده میشود و در وسط پره‌های این نشان تیغه‌های مینای قرمز رنگ است حمایل آن قرمز و بعرض ۱۵ سانتی متر میباشد و سر حمایل آن نشانی است شبیه بنشان درجه سوم و حمایل آن از راست بچپ انداخته میشود (مطابق با رتبه میر پنجی یا سر تیپی اول است).

درجه اول با حمایل سبز مثل نشان درجه اول با حمایل قرمز است منتها آنکه تیغه‌های وسط پره‌ها از مینای سبز است و حمایل آنهم مثل حمایلی قرمز از راست بچپ انداخته میشود (این نشان مطابق بارتبه امیر تومانی است).

نظامنامه نشان علمی

فصل اول

در شکل و ترکیب نشان

ماده ۱ - نشان علمی دارای سه درجه خواهد بود - درجه اول - درجه دوم -

درجه سوم

ماده ۲ - نشان علمی درجه اول عبارتست از يك صفحه طلای محدب و ستاره

شکل که دارای ده پره مخروط خواهد بود در وسط صفحه يك دایره

کوچکی است که باید نصف قطر آن مساوی باشد با دواخمس خطی

که از مرکز آن دایره تا يك پرستاره ممتد میشود سطح این دایره

میانی آسمانی رنگ بوده و در وسط آن يك عدد شیر و خورشید

خوابیده خواهد بود طول شعاع تمام نشان پنج دوازدهم گره خواهد

بود $(\frac{5}{12})$ انتهی

ماده ۳ - شکل نشان درجه دوم مثل نشان درجه اول است عیناً مگر آنکه

حلقه مرکزی آن که محیط بر شیر و خورشید میناست نقره و بقیه آن

مطالاست .

ماده ۴ - شکل نشان درجه سوم نیز بعینه مثل دو درجه دیگر است باین تفاوت

که فلز آن کلاً نقره خواهد بود.

فصل دوم - در شرایط اعطای نشان علمی

ماده ۵ - نشان درجه سوم علمی را فقط باشخاص ذیل میتوان اعطاء نمود.

(۱) بشاگردان مدارس عالییه که شهادت نامه فراغت تحصیل گرفته و روی هم رفته دارای نمرات اعلی بوده اند.

(۲) بکسانی که بانداستن شهادت نامه ی فراغت تحصیل از مدارس عالییه معلومات علمی مخصوص ابراز کرده اند و از وجودشان عالم معارف استفاده مینماید.

(۳) باشخاصی که اقل سه سال در مدارس ابتدائیه یا دو سال در مدارس متوسطه و یا یکسال در مدارس عالییه معلمی کرده باشند.

(۴) بکسانی که دفعتاً واحده یا نصد تومان و یا متدرجاً در ظرف دو سال مبلغ دوهزار تومان برای معارف وجه نقد یا اشیاء مفیده از قبیل کتاب و اثاثیه مدرسه و غیره بدهند.

ماده ۶ - نشان درجه دوم علمی را فقط باشخاص ذیل میتوان اعطاء نمود.

(۱) بکسانی که اقل سه سال است نشان درجه سوم را دارند.

(۲) باشخاصی که اقل شش سال در مدارس ابتدائیه یا چهار سال در مدارس متوسطه و یا دو سال در مدارس عالییه معلمی کرده باشند.

(۳) باشخاصی که خدمت عمده بعالم معارف کرده باشند از قبیل تألیف و ترجمه کتب مفیده ایجاد کتابخانه و غیره.

(۴) بکسانی که دفعتاً واحده مبلغ یک هزار تومان و یا متدرجاً در

ظرف دو سال چهار هزار تومان وجه نقد یا اشیاء مفیده بطوریکه در فقره چهارم ماده قبل مذکور است برای معارف اعانه بدهند.

ماده ۷- نشان درجه اول را فقط باشخاص ذیل میتوان اعطا نمود.

- (۱) بکسانی که اقلاً مدت ۳ سال است نشان درجه دوم را دارند.
- (۲) باشخاصی که اقلاً نه سال در مدارس ابتدائیه و یاشش سال در مدارس متوسطه و یاسه سال در مدارس عالییه تدریس کرده باشند.
- (۳) باشخاصی که در خدمات عمده و شایان بعالم معارف مداومت مینمایند وصاحب تصانیف و تألیفات عالییه باشند.

ماده ۸- برای آنکه نشان علمی بعلماء ودانشمندان اتباع خارجه نیز داده شود لازم است که پیشنهاد آن باتصدیق لیاقت آنها برای داشتن این امتیاز از حیث مراتب علمی بتوسط ذایندههای دولت علیه در خارجه با نمایندگان دولت متبوعه مستدعی نشان شده ووزیر خارجه اعطای آنرا تصویب کند وزیر معارف پس از تصویب وزیر خارجه وهیئت وزراء درجه مقتضی نشان علمی را اعطا مینماید.

ماده ۹- وزیر معارف میتواند باتباع خارجه مستخدمین دولت علیه که خدمت عمده بمعارف ایران نموده اند در صورت شناسائی واطلاع بشایستگی ولیاقت آنان هر یک از درجات نشان علمی را که بر حسب اهمیت خدمت مناسب بداند مستقیماً اعطا نماید.

ماده ۱۰- در صورتیکه یکی از مأمورین دولتی باداشتن شرایط مقرر در فصل دوم این نظامنامه بخواهد به یکی از درجات نشان عامی فائز شود باید پیشنهاد آن بتوسط وزارت متبوع او بشود.

ما: ۱۱۵- اعطای نشان علمی باشخاصی که موافق این نظامنامه استحقاق دارند معمولاً درعید نوروز یاد در چهاردهم برج میزان میشود مگر در مواقع فوق العاده که بامر وزیر در غیر این دو تاریخ نیز اعطا خواهد شد نشان علمی بانواری قرمز که در روی آن گلی کوچک است (رزت) بسمت چپ سینه آویخته میشود. (شکل ۲۳)

نشان آفتاب

علاوه بر نشانهاییکه قبلاً ذکر شد يك نشان دیگر هم مخصوص خانمهاست و آن نشان آفتاب است نشان مزبور که مکمل به الماس و بشکل خورشید است به سه درجه تقسیم میشود.

- ۱ - نشان درجه سوم که بشکل نصف دایره و دارای هفده پره است در وسط آن شکل آفتابی است که بر روی مینا نقش شده است نواری برنگ پشت گلی که در حاشیه دو خط سبز دارد مخصوص این نشان است که باید بسینه چپ در روی نوار مزبور نصب شود.
- ۲ - نشان درجه دوم بشکل دایره تمام و دارای سی و دو پره است و در وسط آن هم شکل آفتابی در روی مینا منقوش است نواری مثل نوار نشان درجه سوم دارد که با نشان در سمت چپ سینه آویخته میشود (مثل نشان درجه سوم).
- ۳ - نشان درجه اول که نیز بشکل دایره تمام و دارای سی و دو پره است بسمت چپ سینه زده میشود و حمایل نارنجی رنگ دارد که از راست بچپ آویخته میشود و سر حمایل آن نشان درجه سوم آفتاب است آفتاب

وسط آن شبیه به آفتاب وسط نشان درجه دوم و سوم است و مابین آنها اختلافی نیست .

در سطر آخر نشان نظامنامه آفتاب این عبارت در داخل پرانتز نوشته شده است : (شکل ۱۹)

(تهیه گراور نشان های مزبور بواسطه ضیق وقت میسر نشد انشاء الله در طبع سنه آتیه مندرج میگردد).

با مشاهده تصویر نشان آفتاب (شکل شماره ۱۹) می بینیم که نشان مزبور دارای ۲۴ پره می باشد ، در صورتیکه در این نظامنامه نشان های درجه اول و دوم آن را ۳۲ پره و درجه سوم ۱۷ پره نوشته شده است ، و برای تعیین علت این اختلاف میبایستی بمدارك دیگری رجوع گردد .

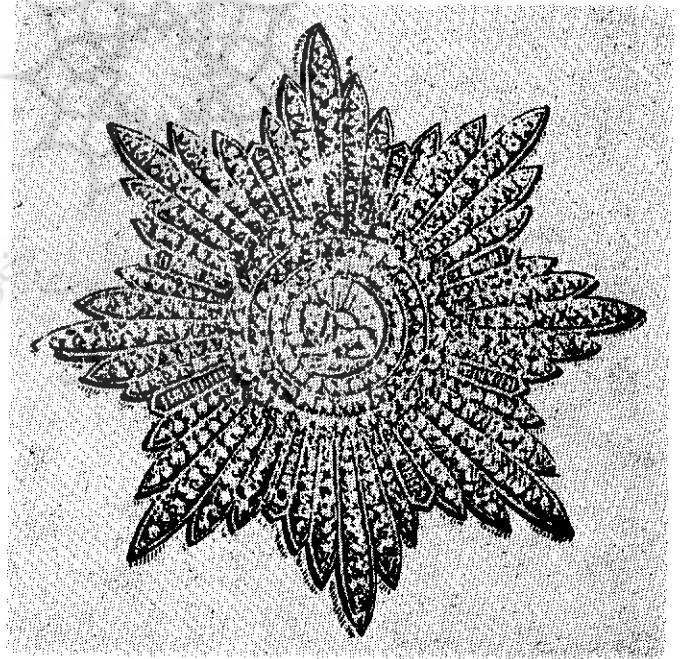
در آخرین لحظاتی که آئین نامه نشانهای دوره قاجار زیر چاپ بود دانشمند ارجمند آقای محمد مشیری با مشاهده نمونه های آن اظهار داشتند که آئین نامه و نشانهای دیگری نیز در دسترس دارند و موافقت نمودند که برای تحقیق بیشتر، آنها را در اختیار نگارنده قرار دهند اینک ضمن سپاسگزاری از ایشان امید است که در آتیه برای تکمیل این مجموعه کوشش بیشتری بعمل آید .

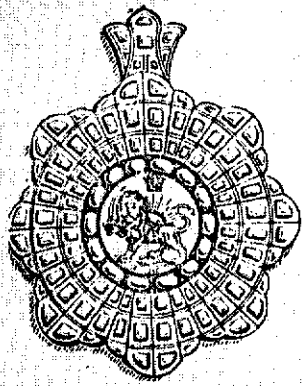
شکل ۲۳ - نشان علمی (طلا یا مطلا یا نقره)

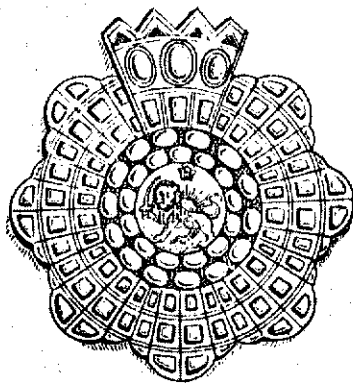
شکل ۲۴ - حمایل نشان
درجه اول
(برنگ سبز یا قرمز است)

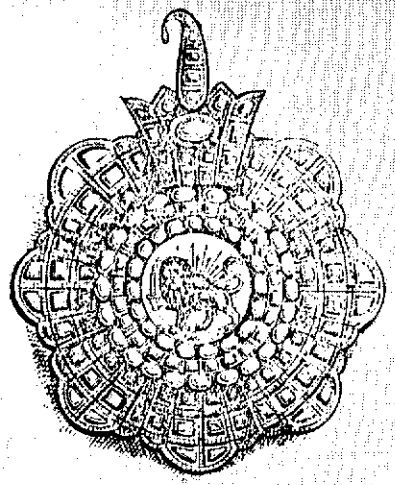
شکل ۲۵ - نشان درجه اول شیروخورشید

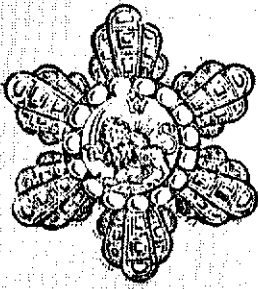
نشان درجه سیم نوبان اعظم

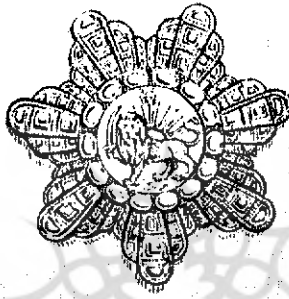
نشان درجه دوم نوبان اعظم

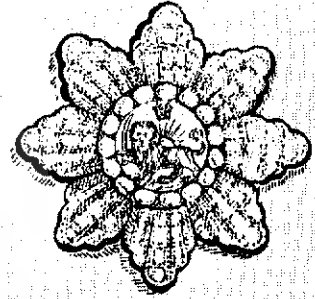
نشان درجه اول نوبان اعظم

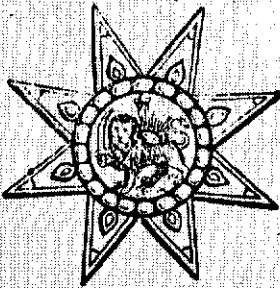
نشان درجه سیم امیرنوبان

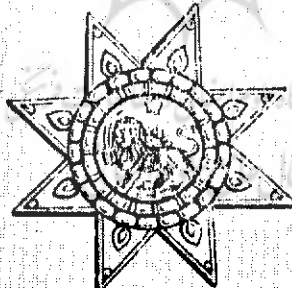
نشان درجه دوم امیرنوبان

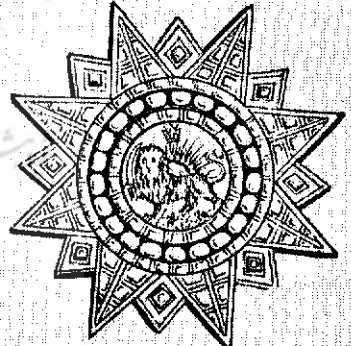
نشان درجه اول امیرنوبان

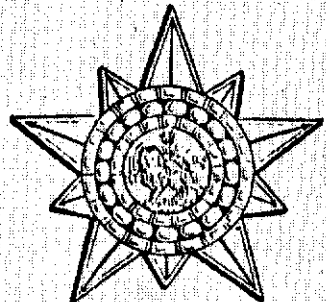
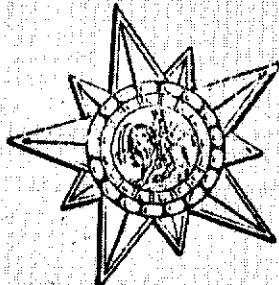
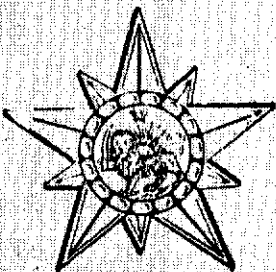
نشان درجه سیم سرتپی

نشان درجه دوم سرتپی

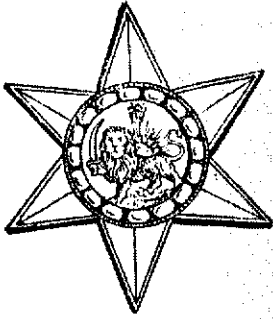

نشان درجه اول سرتپی

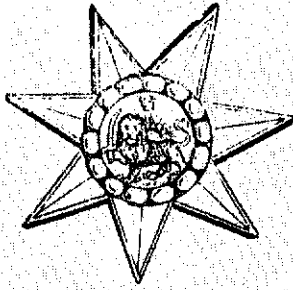

نشان درجه اول سرتپی

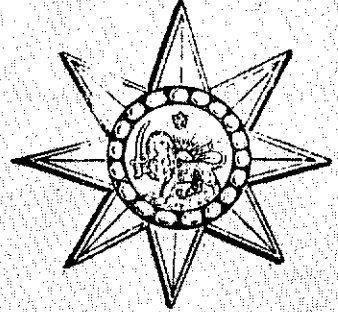

نشان درجه سیم باوری

نشان درجه دوم باوری

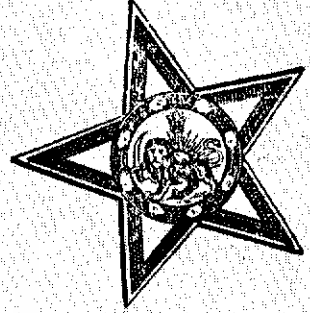
نشان درجه اول باوری

نشان درجه سیم سلطان

نشان درجه دوم سلطان

نشان درجه اول سلطان

نشان درجه سیم نای

نشان درجه دوم نای

نشان درجه اول نای

نشان درجه سیم بیژادگی

نشان درجه دوم بیژادگی

نشان درجه اول بیژادگی

نشان درجه دوم نایبی

نشان درجه اول نایبی

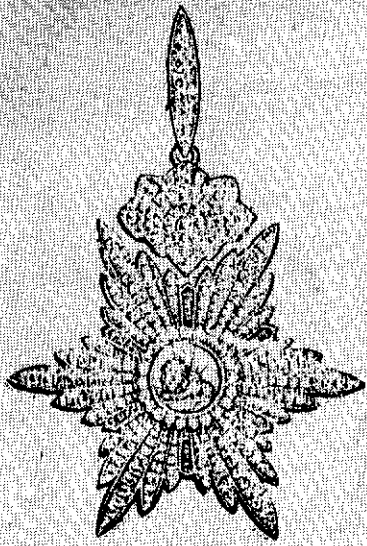
نشان سرخوچه

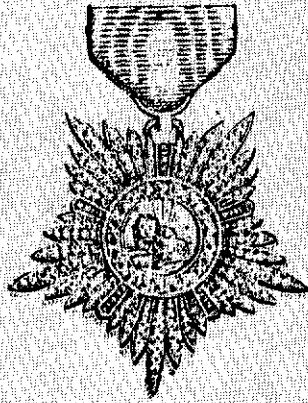
نشان وکیل

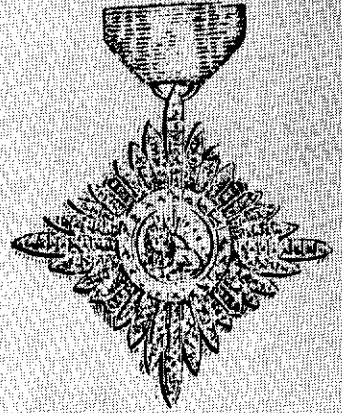
نشان وکیل بانمی

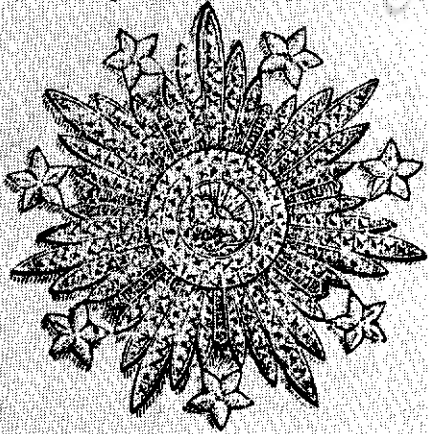
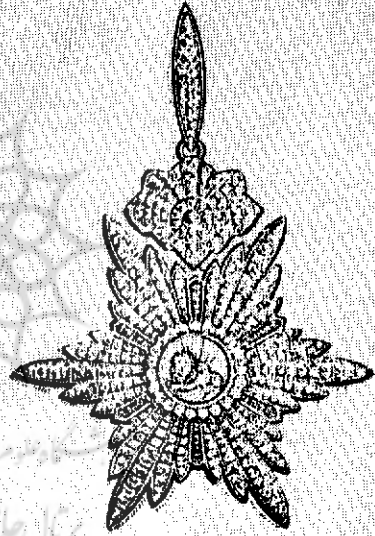
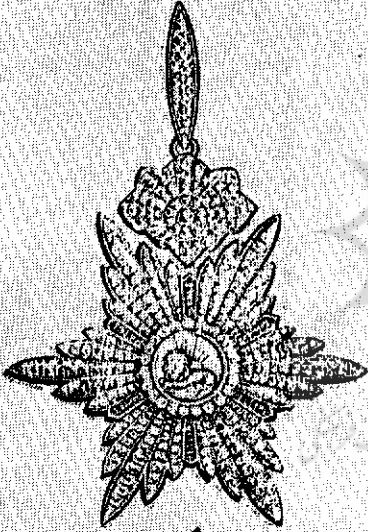
نشان درجه سوم شبرخورشید

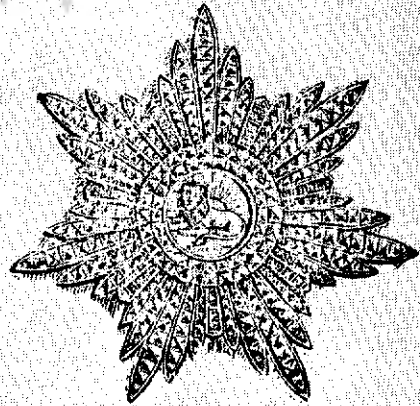
نشان درجه چهارم شبرخورشید

نشان درجه پنجم شبرخورشید

نشان درجه دوم شبرخورشید با ستاره

نشان درجه دوم شبرخورشید